

La parada de Sesmond

A la seva memòria: “Any Joan Domènech i Moner”

Del 9 de novembre de 2024
al 9 de novembre de 2025

Joaquim Daban i Massana
Cap del Servei d'Arxiu Municipal
de Lloret de Mar

Malauradament, el dia 9 de novembre de 2023 ens va deixar en Joan Domènech i Moner. Una gran pèrdua per a Lloret de Mar i per a la cultura del país. En Joan era un treballador incansable, excel·lent conversador i relator de moltíssimes anècdotes, que explicava amb molt sentit de l'humor i amb dosis de fina ironia. Podríem dir, a grans trets, que tenia quatre grans passions que s'anaren entrelaçant al llarg de la seva vida i que eren del tot indèstriables: la família, Lloret de Mar, Beget i la cultura. Certament, la seva personalitat no es podia entendre sense tenir en compte alguna d'aquestes passions.

En Joan va néixer a Lloret el dia 29 de juliol de 1943 i fou l'únic fill del matrimoni format per Josep Domènech i Cristina Moner. El seu pare feia de fuster i, tal com explicava el propi Joan, estava destinat a seguir l'ofici. No obstant això, va prendre la decisió de no continuar la professió del pare i de dedicar-se al món de la cultura. El seu oncle, Domènec Moner i Basart, músic i compositor, li donà suport i li va proposar conèixer els ambients culturals de Barcelona. És per això que entre els anys 1963 i 1966 se'n va anar a la ciutat comtal a estudiar al Liceu Francès.

A banda de la influència del seu oncle, en Joan va tenir altres grans referents. D'una banda, mossèn Pere Torrent, que va fer-li de mestre durant la infantesa i que, quan va decidir cursar els estudis de magisteri a Girona, l'aconsellà amb una frase que recordaria tota la vida: “pensa sempre que de mestre se n'és vint-i-quatre hores al dia...”. Un altre gran referent fou l'Esteve Fàbregas i Barri, escriptor prolífic, historiador, cronista, dinamitzador cultural i arxiver de vocació que li transmeté l'estima per la història i per les tradicions populars. Quan va acabar els estudis de magisteri es va treure de seguida les oposicions, va retornar a Lloret per exercir de mestre i, poc després, es llicencià en Història per la Universitat Autònoma de Barcelona. Fou en aquesta darrera etapa quan va contactar amb Josep Maria Pons i Guri, jurista, historiador i arxiver que li encomanà la passió per la història medieval, els pergamins i la paleografia.

Amb tot aquest bagatge, començà a treballar per la cultura en un sentit ampli i va proposar-se un seguit de compromisos

a favor de la socialització i difusió cultural, la reivindicació del país, la recuperació de la llengua i la gestió exemplar dels serveis públics.

El seu **compromís per la socialització i la difusió cultural** es constata en la gran implicació que va tenir amb entitats i associacions d'arreu del país. A nivell local col·laborà amb l'Obreria de Santa Cristina, el Club Marina-Casinet, el Casal de l'Obrera... Però també participà en moltes altres entitats i institucions: la fundació Prudenci Bertrana, la Fundació Domènec Fita, la Fundació Valvi, el Patronat Francesc Eiximenis, el Centre d'Estudis Selvatans...

Amb aquest mateix compromís va col·laborar assíduament a diverses revistes i diaris on publicava articles de caire cultural: al *Noticiero Universal*; al *Diario de Barcelona*; al diari *El Punt*; al *Diari de Girona*; a les revistes *Presència*, *SOM*, *Revista de Girona*, *Revista Gavarres*, *Celobert*... Va ser director dels *Quaderns de la Revista de Girona*; va impulsar la col·lecció de llibres municipals *Es Frares* i va escriure per a la col·lecció *Sa Caravera*. Va ser membre del Consell Assessor de Publicacions de l'Ajuntament i va col·laborar assíduament en aquest mateix butlletí *Sesmond*. Igualment, des de l'entitat Club Marina-Casinet, impulsà una magnífica col·lecció de publicacions de temàtica ben variada: recerca històrica, memòries, creació literària...

Pel que fa al seu **compromís per a la reivindicació del país**, va investigar, especialment, el passat històric de Lloret de Mar i de Beget i, fruit d'aquesta recerca, publicà més de trenta llibres monogràfics i centenars d'articles on explicava, de forma didàctica, diferents episodis històrics. Però, més enllà d'aquestes recerques i d'aquestes publicacions temàtiques, divulgà l'obra i la trajectòria de diverses personalitats del país a través de la publicació d'un bon nombre de biografies: Joan Llaverias, Domènec Moner, Domènec Fita, Agustí M. Vilà...

En Joan Domènech als premis Recercat.

Procedència: Ajuntament de Lloret de Mar. Data: 2023.

A través d'aquest mateix compromís, va protegir el patrimoni arquitectònic, arqueològic, artístic i documental. A nivell local, procurà per la conservació i restauració de Can Garriga i Can Font, que actualment són un referent d'arquitectura colonial i són visitades per milers de turistes. Així mateix, reclamà la dignificació i museïtzació del cementiri modernista de Lloret, que conté obres d'escultors i arquitectes de renom. Actualment, aquest conjunt funerari és reconegut com un monument artístic de primer nivell. També participà a diferents campanyes d'excavacions arqueològiques del municipi, especialment del castell de Sant Joan i dels jaciments ibèrics de Puig Castellet i Montbarbat. Pel que fa el patrimoni artístic, va aprofundir en l'obra de l'artista Joan Llaverias, molt vinculat a Lloret de Mar, i procurà que l'Ajuntament adquirís diversos quadres i dibuixos d'aquest autor, dels que caldria destacar el magnífic oli "La processó de Santa Cristina". Igualment impulsà la restauració del *Retaule de Sant Romà* del segle XVI, obra dels artistes Pere Serafi i Jaume Fontanet, que actualment es pot visitar a la capella del santíssim de l'església de Sant Romà. I en relació a la recuperació del patrimoni documental, sempre va procurar per l'adequada conservació i organització de l'arxiu municipal, fent difusió de diversos fons documentals a través del muntatge d'exposicions temàtiques. Aquesta visió oberta li va permetre recuperar nombrosos fons privats de gran interès per al patrimoni documental lloretenc.

Però el seu compromís per la reivindicació del país anava més enllà, i és per això que es preocupà per la promoció i la recuperació de les tradicions populars. Durant els anys que ocupà els càrrecs de diputat de Cultura de la Diputació de Girona i de delegat de Cultura de la Generalitat de Catalunya a les comarques gironines, maldà per contactar amb ajuntaments, institucions, associacions i entitats de tota mena amb l'objectiu d'incentivar la recuperació de músiques, balls, festes i tradicions de caràcter popular. En aquest àmbit impulsà, a través de conferències i programes de ràdio, la promoció i la difusió de la sardana a nombroses poblacions de les comarques gironines; i des de la Diputació de Girona, fomentà la campanya "La sardana a l'escola" que comportà l'edició de material pedagògic i la participació de molts centres educatius.

El seu **compromís per la recuperació de la llengua** es mostrà de manera ferma quan a l'any 1979 va obtenir el títol de mestre de català a la Universitat Autònoma de Barcelona. Posteriorment, després d'assumir l'alcaldia de l'Ajuntament de Lloret de Mar, va voler impulsar les classes de català per adults a la població lloretenca.

D'altra banda, la sensibilitat i l'estima per la llengua el portà a escriure poesia des de ben jove, i l'any 2018 va voler recollir bona part de la seva obra poètica a la publicació "*Moments intensos. Recull de poemes*". Però més enllà d'aquest gènere literari, en Joan va escriure una vintena d'obres de teatre de caire còmic i satíric on acostumava a utilitzar la fina ironia que el caracteritzava per a reflectir els fets locals més rellevants que havien ocorregut al poble de Lloret durant el darrer any.

Amb aquest mateix compromís per la llengua, i amb l'objectiu de promoure-la i dignificar-la, va participar, com a membre de jurat, a nombrosos premis literaris amb la finalitat de fomentar l'escriptura i la creativitat literària; i entre els anys

2014 i 2020 va presidir la Fundació Prudenci Bertrana, entitat organitzadora dels premis literaris de Girona.

Finalment, pel que fa al seu **compromís per la gestió exemplar dels serveis públics**, va fer de mestre i professor a diferents centres públics de Lloret de Mar. Per les seves aules passaren milers de joves lloretencs que guarden un record entranyable de les classes i de les sortides pedagògiques. I amb aquest mateix compromís, va exercir de polític, perquè ell volia el millor per al seu poble i perquè entenia la política com una manera d'honorar al país, d'impulsar la cultura, de defensar la llengua, de recuperar el patrimoni i de reivindicar el passat. És per això que va ser Alcalde de Lloret entre 1979 i 1983, diputat president de l'àrea d'Ensenyament, Cultura i Publicacions de la Diputació de Girona entre 1995 i 1996; i delegat de Cultura de la Generalitat de Catalunya a les comarques gironines entre 1996 i 2003.

La seva entrega al món de la cultura li ha fet merèixer un munt de reconeixements populars i institucionals: Lloret de Mar, Olot, Girona, Sant Feliu, Anglès, Lleida... Els darrers homenatges que va rebre van ser, l'any 2022, el premi Ramon Fuster, atorgat a Barcelona pel Col·legi de Doctors i Llicenciats, amb motiu de la seva trajectòria pedagògica, cívica i política al servei de la llengua i la cultura catalanes. Al 2023, el guardó Sa Proa, atorgat per l'Agrupació Sardanista Tossenca, per la seva tasca de divulgació del món de la sardana. I també el 2023 el premi Recercat, atorgat a Lloret de Mar per l'Institut Ramon Muntaner –IRMU– per la seva dilatada trajectòria en l'àmbit de la investigació i difusió cultural.

Enguany, l'Ajuntament de Lloret de Mar ha decidit impulsar la commemoració de l'Any Joan Domènech i Moner, a la qual convida a participar a totes les entitats, institucions i fundacions, amb l'objectiu de retre un merescut homenatge a la seva persona, fer un reconeixement a la seva obra, posar-la en valor i divulgar-la arreu. Els actes relacionats amb aquesta efemèride començaran el dia 9 de novembre de 2024 (primer aniversari del seu traspàs) amb una exposició temàtica dedicada a la seva figura, i les commemoracions s'acabaran el 9 de novembre de 2025.

Per tal d'estructurar el programa d'activitats de l'Any Joan Domènech, s'ha constituït una comissió organitzadora formada per la família d'en Joan: la seva dona, Maria Teresa Coll, la seva filla, Anna Domènech i la seva neta, Núria Perea; per les regidores Isabel Bernal i Marina Nicolàs; pel personal tècnic de l'Ajuntament, Anna Fuentes, Amaranta Gibert, Xavier Rodríguez i Joaquim Daban; i per tres representants d'entitats lloretenques: Arseni Frigola (per l'obreria de Santa Cristina), Jordi Soliguer (pel Club Marina-Casinet) i per Jordi Rocas (de l'antiga associació Amics de la Sardana).

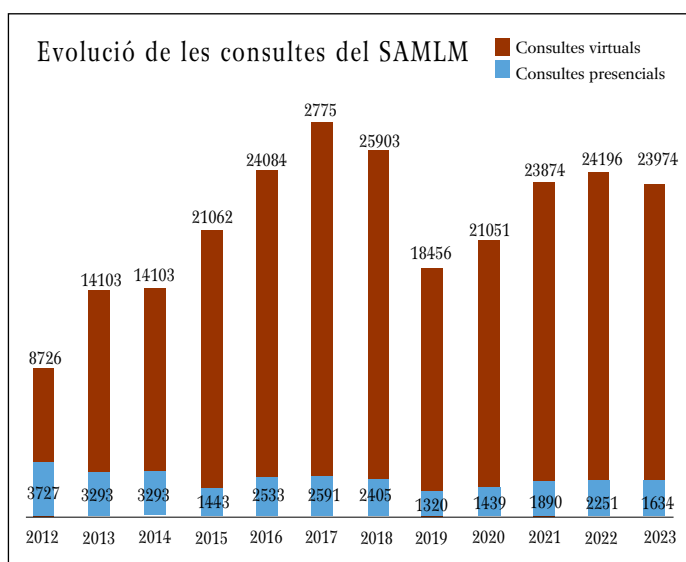
I durant aquest any, a banda de l'exposició temàtica sobre en Joan Domènech, s'organitzaran actes relacionats amb els diferents àmbits culturals que treballava en Joan: la història, el patrimoni, la llengua, l'ensenyament, el teatre, la poesia...

Joan, moltes gràcies pel teu llegat cultural. Procurarem seguir les teves passes.

1. Accés als documents i a la informació

1a. Evolució de consultes presencials i virtuals

Durant el 2023 es va seguir amb la mateixa dinàmica dels anys anteriors, en el sentit que la gran majoria de consultes realitzades van ser virtuals i només una petita part presencials, les quals estan relacionades principalment amb la necessitat per part dels ciutadans de cercar antecedents administratius per dur a terme obres i obrir activitats econòmiques.

1b. Evolució de les reproduccions documentals

L'any 2023 es va continuar, per part del SAMLM, amb la política de no fer préstecs a les diferents unitats administratives, oferint-los com a alternativa la possibilitat de digitalitzar-los la documentació requerida, per garantir la custòdia i conservació de la documentació.

Això ha fet augmentar el nombre de reproduccions de documents els darrers anys. Tanmateix, també cal tenir en compte que es produeixen moltes reproduccions de documents derivades de consultes de documentació particulars.

Aquestes reproduccions es produeixen per la necessitat de presentar plànols i altres documents per a fer reformes o canvis en els negocis o els habitatges privats. Són molts els ciutadans que sol·liciten còpies de documents d'expedients d'obres i activitats al nostre servei d'arxiu.

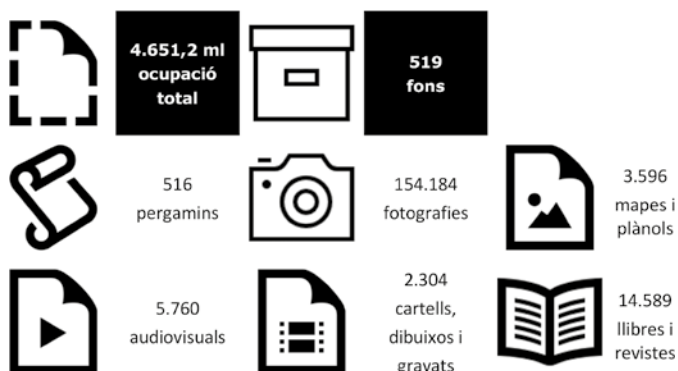
QUADRE DE REPRODUCCIONS	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Documents textuais	14.269	43.307	27.636	16.051	16.532	25.844	18.494
Imatges	357	433	169	191	340	711	223
Documents audiovisuals	21	148	226	3	2	19	1
Cartografia i plànols	1.135	3.283	2.242	1.826	1.520	2.249	2.605
TOTAL	15.782	47.171	30.273	18.071	18.394	28.804	21.322

Consultes, préstecs i usuaris en el període 2010-2023

Any	Particulars			Administratives			Total	
	Virtuals	Presencials		Usuaris	Consultes	Préstecs	Usuaris	Consultes
	Consultes	Usuaris	Consultes					
2010	1.599	285	1.136	1.845	3.220	1.255	2.130	5.955
2011	3.077	362	1.429	1.581	2.742	1.137	1.943	7.248
2012	8.276	457	1.655	1.362	2.072	984	1.819	12.003
2013	14.103	457	1.537	1.482	1.756	940	1.939	17.396
2014	14.490	441	1.378	1.025	1.551	646	1.466	17.419
2015	21.062	281	1.162	1.162	1.655	714	1.443	23.419
2016	24.084	348	843	923	1.690	423	1.240	26.617
2017	27.715	443	1.276	683	1.315	137	1.271	30.306
2018	25.903	397	1.158	635	1.247	2	1.032	28.308
2019	18.456	292	723	352	597	0	644	19.776
2020	21.051	256	786	305	653	0	561	22.490
2021	23.784	343	1.282	309	608	0	617	25.764
2022	24.196	354	1.250	396	1.001	0	750	26.447
2023	23.974	360	1.093	275	599	58	635	26.068

2. Fons i documentació custodiada

2a. Documentació analògica

2b. Documentació digital

3. Els ingressos documentals

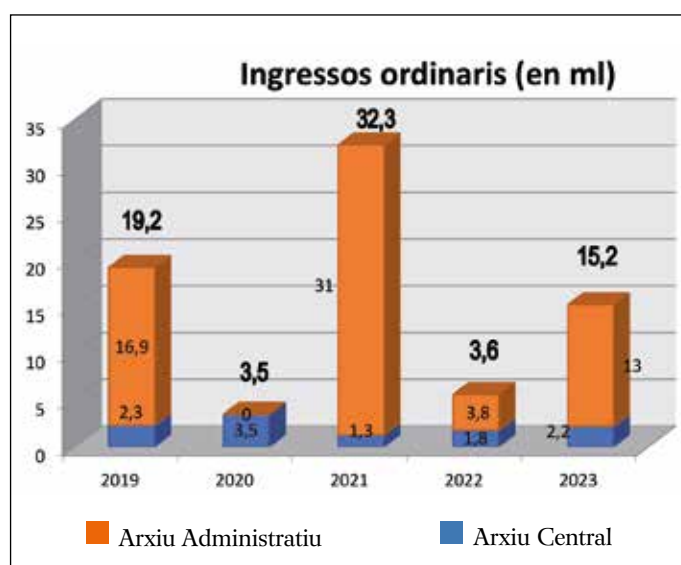
3a. Els ingressos ordinaris

Les transferències documentals s'han incrementat tot multiplicant per cinc el número de metres lineals respecte l'any anterior. Malgrat que el dipòsit 6 de l'Arxiu administratiu segueix fora de servei, els diversos procediments de tria, avaluació i eliminació documental endegats durant l'any han permès alliberar al voltant dels quaranta metres lineals sumant tots sis dipòsits de què disposa el SAMLM per a la documentació analògica. D'aquesta manera, els ingressos ordinaris en suport paper han arribat als 15,20 metres lineals.

Cal esmentar també les transferències de documents digitals en format electrònic, amb un volum aproximat de 133,3 GB i 47.000 fitxers. Val a dir que en cap cas es tracta d'expedients electrònics reglats, ja que aquests es controlen mitjançant la plataforma de gestió administrativa BPM (*Business Process Management*) de l'Ajuntament. Entre els documents transferits hi trobem una gran diversitat de tipologies, principalment dossiers, reportatges fotogràfics i vídeos realitzats per diferents àrees municipals.

Aquests ingressos ordinaris suposen l'entrada de 2.558 registres nous a l'Inventari General del SAMLM. Juntament amb els registres derivats de la incorporació dels ingressos extraordinaris, l'inventari arriba actualment als 312.506 registres, cosa que implica 7.295 registres més.

Ingressos ordinaris 2022			
Àrea	Metres lineals	Metres lineals	Percentatge
100.100 SERVEIS CENTRALS I DE PLANIFICACIÓ			
130 Recursos Humans	0,10		
140 Arxiu	1,40	1,50	10,00
100.300 SERVEIS AL TERRITORI I LA CIUTAT			
331 Obra privada i Disciplina Llicències	0,30		
341 Serveis Públics Obra Pública	0,10	0,40	3,00
100.400 SERVEIS A LA PERSONA			
440 Joventut	2,50	2,500	16,00
100.600 SERVEIS TURÍSTICS I DE PROMOCIÓ DE LA CIUTAT			
610 Turisme	0,80		
630 Cultura	10,00	10,80	71,00
TOTAL		15,20	100,00

3b. Els ingressos extraordinaris

Durant l'exercici del 2023 el SAMLM ha incorporat 43 ingressos documentals extraordinaris. D'aquests, se n'han processat 20, als qual s'han de sumar altres 15 d'exercicis anteriors, amb la qual cosa resten 13 ingressos que s'afegeixen a la reserva per ser processats i inventariats a mesura que es finalitzi el tractament d'altres ingressos previs.

Un dels ingressos més destacats és la nova aportació al fons Vilà-Galí feta per la família d'Agustí Maria Vilà Galí, il·lustre investigador i historiador local del qual s'ha complert recentment el primer centenari del seu naixement. Malgrat que es troba en reserva a l'espera de poder ser processat, que aquest ingrés ve a complementar un dels fons custodiats al SAMLM que millor ens explica la història de Lloret en els últims tres-cents anys, especialment en allò referent a la marina mercant i les relacions transatlàntiques amb Amèrica durant el segle XIX.

Memòria del Servei d'Arxiu Municipal 2023

CEDENT / DONANT		DOCUMENTACIÓ INGRESSADA
AGUSTÍ i PASTOR	Cristina	Fons fotogràfic
ARTIGAS i RIERA	Ferran	Fons personal
AUSTRICH i BERTRAN	Núria	Fons audiovisual
ARXIU BIBLIOTECA MUNICIPAL de MIRAFLORES de la SIERRA / LAFUENTES ÀNGEL	Manuel	Biblioteca auxiliar
ARXIU MUNICIPAL de TOSSA de MAR / MORÉ	David	Biblioteca auxiliar
ASSOCIACIÓ VEÏNAT de les ALEGRIES / XIRGU	Montse	Material de difusió i fons audiovisual
BARDALET i VIÑALS	Anna Maria	Fons de diverses famílies: Mataró, Roca i altres
BERNAT i MONTERO	Maria Cristina	Fons audiovisual
BLANCH i MASFERRER	Agustí	Biblioteca auxiliar
BORDALLO CASTAÑEDA	José Luis	Fons documental Maria Carme Ciuró i Baixibern i José Luis Bordallo Castañeda
BOSCH i UTSET	Maria	Fons fotogràfic
CANALS	Marta	Biblioteca auxiliar
COMAS i MORÉ	Maria Assumpció	Fons fotogràfic; memòries de Joan Valls Planet
DABAN i MASSANA	Joaquim	Biblioteca auxiliar
FÀBREGAS i CARDELÚS	Carlos	Fons patrimonial Conill – Fàbregas – Daví (còpia digital)
FERNÁNDEZ TEJERO	Ana	Treball de recerca <i>Les dones científiques a Lloret</i>
FIGUEREDA i CAIROL	Pere	Biblioteca auxiliar
FRESQUET i SERRET	Eliseu	Partitures i gravacions d'àudio de peces per a guitarra
GARCIA i CARBONELL	Marina	Fons patrimonial Soler – Masvidal
GAU i GONELL	Ariadna	Treball d'arxivística <i>Projecte Difusió Arxius</i>
GRABULOSA i PONT	Jaume	Col·leccions recordatoris
JORQUERA i ABELLÓ	Josep Oriol	Fons patrimonial Albertí – Coll
LLORCA i RIERA	Isidor	Fons audiovisual i material de difusió
MACIÀ i ALDRICH	Carles	Documentació investigació arxius
MARTÍNEZ i PLANAS	Jordi	Fons documental i fotogràfic
MAS i LLIBRE	August	Fons documental, audiovisual i fotogràfic
MAS i MARQUÈS	Germanes	Fons patrimonial
NOGUER COCH	Marina	Biblioteca auxiliar: llibre <i>Camí avall</i>

OBRERIA DE SANTA CRISTINA / PALAUDELMÀS i CASALS	Salvador	Plànols diversos del paratge de Santa Cristina (còpia digital)
ORRI	Xavier	Material de difusió i documentació diversa
PARADELA CUBERO	Manuel	Fons fotogràfic (còpia digital)
PEIRÓ FONTDEVILA	Montserrat	Fons patrimonial Peiró
PONS i BARRERAS	Josep Maria	Biblioteca auxiliar
PUIG i LLORENS	Anna Maria	Fons Telarroja (còpia digital)
RAMÍREZ i BURGADA	Josep Maria	Material de difusió: <i>Calendari de les dites catalanes</i>
RAMOS i CATÀ	José Carlos	Fons documental i fotogràfic
RAFART i LLOPART	Josep	Fons fotogràfic
RIBERA i CARDONA	Josep	Fons documental personal; fotografies Maria Teresa Soliguer
SÁNCHEZ FERNÁNDEZ	Ilan	Treball de fi de grau d'Història <i>El paper de la dona en la societat indiana catalana</i>
SANTAMARIA i GUIRADO	Rosa Maria	Fons patrimonial Sala - Gascons
TERMES LORENZO	Francesc Xavier	Opuscle de la Germandat de Socors Mutus de Sant Sebastià
VALLS i PUIGVERT	Josep	Fons personal
VILÀ i CARLES	Agustí Maria	Fons patrimonial Vilà - Galí

3c. Avaluació documental

Com cada any, i d'acord amb la Llei d'arxius i documents 10/2001 i amb les Taules d'Avaluació Documental, el SAMLM ha continuat amb la seva feina d'avaluació i tria documental, que ens permet eliminar documentació que ha perdut la vigència administrativa i amb contingut informatiu que es pot recuperar mitjançant altres sèries documentals o bé accedint als originals.

S'han seleccionat les liquidacions i notificacions de l'impost sobre l'increment de valor dels terrenys de naturalesa urbana, coneguts popularment com a plusvàlues. Els anys que han estat objecte d'aquesta eliminació van del 1957 al 1992, ambdós inclosos, i ocupaven un espai de 386 capses. La vigència administrativa d'aquesta documentació és a dia d'avui inexistent i la recerca històrica que es pugui desenvolupar en un futur tampoc queda compromesa, ja que es pot localitzar la informació continguda en el Registre de plusvàlues. Gràcies a aquesta eliminació es va poder recuperar un espai de 38,6 metres lineals per a custodiar documentació en els dipòsits de l'arxiu.

El SAMLM posa a disposició de la ciutadania el Llibre registre d'eliminacions en el web de l'arxiu, en el qual es detalla, en uns camps descriptius, tota la informació recollida

en cada eliminació efectuada per part del Servei d'Arxiu. Podeu accedir a l'esmentat Llibre Registre en el web del SAMLM dins l'apartat: Informació General / Registre d'eliminació de documents.

4. Tractament i protecció del patrimoni documental

El Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar ha portat a terme durant el passat exercici el processat i tractament dels següents ingressos documentals:

CODI DE FONTS	FONS	TRACTAMENT REALITZAT
100.000	AJUNTAMENT de LLORET MAR	Neteja, identificació, descripció, instal·lació i digitalització de documentació en diferents formats segons ingressos ordinaris de les àrees i seccions municipals i d'ingressos extraordinaris de petit volum
402.000	OBRERIA de SANTA CRISTINA	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2023/024)
502.000	CONILL	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2023/034)
507.000	MACIÀ	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingressos 2022/012 i 2023/042)
510.000	MARTÍNEZ – PLANAS	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2023/014)
514.000	PARÉS – MACIÀ	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2022/035)
522.000	MAS – LLIBRE	Identificació, descripció i instal·lació de documentació en diversos formats (ingrés 2023/020)
523.000	JUANOLA – SAGARÓ	Identificació, descripció i instal·lació de documentació fotogràfica i material de difusió (ingrés 2022/044)
529.000	FERNÁNDEZ – BANCELLS	Identificació, descripció i instal·lació de documentació fotogràfica (ingrés 2022/054)
599.005	BERNAT – MONTERO	Identificació, descripció i instal·lació de documentació audiovisual (ingrés 2023/030)
599.006	CARDONA	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2022/024)
599.028	BOSCH – UTSET	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2022/047 i 2023/048)
599.029	TIBAU – RODÉS	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2022/020)
599.030	COMAS – COLL	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2022/043)
599.031	TELARROJA	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2023/009)
599.032	CARDONA – CATALÀ	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2022/017)
599.033	MAS – MARQUÈS	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2023/022)
599.034	PEIRÓ	Identificació, descripció i instal·lació de documentació fotogràfica (ingrés 2023/033)
599.036	ALBERTÍ – COLL	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2023/043)

599.037	SALA GASCONS	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2023/050)
608.000	MARIA ASSUMPCIÓ COMAS i MORÉ	Identificació, descripció i instal·lació de documentació fotogràfica (ingrés 2023/002)
620.000	ISIDOR LLORCA i RIERA - TV LLORET	Identificació, descripció i instal·lació de documentació, filmacions i maquinari audiovisual (ingrés 2023/035)
699.003	JOAN SALA i LLOBERAS	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2023/018)
699.019	BORDALLO – CIURÓ	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2023/006)
699.020	JOSEP MARIA RAMÍREZ i BURGADA	Identificació, descripció i instal·lació de material de difusió (ingrés 2023/023)
699.028	JOSEP VALLS i ROCA (a) BAMBI	Identificació, descripció, digitalització i instal·lació d'imatges provinents de l'ingrés 2016/002 (fase 7)
699.036	JOAQUIM DABAN i MASSANA	Identificació, descripció i instal·lació de biblioteca auxiliar (ingrés 2023/031)
699.038	CRISTINA AGUSTÍ i PASTOR	Identificació, descripció i instal·lació de documentació fotogràfica (ingrés 2023/049)
699.060	JOSÉ CARLOS RAMOS i CATÀ	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2023/021)
699.080	PERE FIGUEREDA i CAIROL	Identificació, descripció i instal·lació de biblioteca auxiliar (ingrés 2023/038)
699.084	ELISEU FRESQUET i SERRET	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2023/025)
699.132	XAVIER ORRI	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2023/003)
699.133	JOSEP VALLS i PUIGVERT	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2023/044)
699.139	PAQUITA FRANCO i MORELL	Identificació, descripció i instal·lació de documentació audiovisual i fotogràfica (ingrés 2022/057)
699.140	RAMON ALBERTÍ i MARIA	Identificació, descripció i instal·lació de recull de premsa (ingrés 2022/060)
699.142	JOSEP RAFART i LLOPART	Identificació, descripció i instal·lació de documentació fotogràfica (ingrés 2023/015)
699.143	MARIA REMEI PUIGVERT i FÀBREGAS	Identificació, descripció i instal·lació de documentació audiovisual i fotogràfica (ingrés 2022/049)
718.000	PENYA XINO-XANO	Identificació, descripció i instal·lació de documentació en suports diversos (ingrés 2022/002)
799.002	GERMANDAT de SANT SEBASTIÀ	Identificació, descripció i instal·lació de documentació diversa (ingrés 2023/053)
799.014	ASSOCIACIÓ VEÏNAT de les ALEGRIES	Identificació, descripció i instal·lació de documentació en suports diversos (ingrés 2023/037)
803.000	EDITORIAL EFADÓS - L'ABANS DE LLORET DE MAR	Identificació, descripció i instal·lació de diversos fons familiars provinent de l'ingrés 2007/038 (fase 7)

5. Activitats i difusió

5a. Activitats desenvolupades pel SAMLM

La tribuna del SAMLM: *El poeta Carner, Lloret, Santa Cristina i alguns lloretencs i lloretenques*

La sala polivalent del SAMLM va ser l'escenari de la celebració de la conferència *El poeta Carner, Lloret, Santa Cristina i alguns lloretencs i lloretenques* que es va dur a terme el dimecres 25 de gener a les 19:00 a la sala polivalent de l'arxiu municipal, emmarcada dins el cicle de conferències de La tribuna del SAMLM.

En aquest acte, el professor Narcís Figueras ens va parlar del seu estudi, el qual tracta de l'estada que el poeta Josep Carner va fer a Lloret de Mar entre els anys 1919 i 1920 i els vincles i relacions que va establir amb diferents personatges de la nostra vila.

Durant la conferència, el ponent exposà la relació que va mantenir el poeta amb diferents personalitats de Lloret durant les seves estades a la nostra vila els estius de 1919 i 1920. Josep Carner es relacionà amb Emili Martínez i Passapera i amb els joves de la colònia d'estiuejants: Rodés, Garriga, Llaverias, Papiol, Durall, Roca. També ens parlà de la correspondència que va intercanviar amb l'Esteve Fàbregas i Barri.

Celebració a Lloret del Recercat, la Jornada de Cultura i Recerca Local dels Territoris de Parla Catalana

Els dies 4, 5, 6 i 7 de maig es va celebrar a la nostra vila el Recercat, la Jornada de Cultura i Recerca Local, la qual és impulsada a nivell nacional per l'Institut Ramon Muntaner (IRMU).

El Recercat del 2023 va celebrar la seva 19a edició i va ser organitzat per l'Institut Ramon Muntaner, l'Ajuntament de Lloret de Mar a través del SAMLM, el Departament de Cultura de la Generalitat, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, la Federació d'Ateneus de Catalunya i el Centre d'Estudis Selvatans.

A més, hi van col·laborar el Club Marina Casinet, el Centre d'Estudis Tossencs, la Biblioteca de Lloret, Lloret Turisme, el Teatre de Lloret, el Museu Obert de Lloret i Fitel Network, i va comptar amb el suport de la Fundació Irla i l'organització Capital de la Cultura Catalana.

Tot un seguit de personalitats polítiques del país hi van ser presents, entre els quals cal destacar el conseller de Recerca i Universitats, Joaquim Nadal.

Durant els dies de la Jornada es van dur a terme diverses activitats, com ara la fira de centres d'estudis i d'ateneus a la Plaça Pere Torrent, cinc exposicions diferents a l'espai expositiu de la biblioteca i taules rodones sobre el patrimoni al servei del turisme, sobre recerca en l'àmbit local i sobre la transició energètica i el turisme.

Altres activitats que es van fer van ser l'espectacle *Quasi Opera*, al pati de l'Erol, el divendres a les 10 del vespre, i el Recerxíc, un altre espectacle, en aquest cas de contacontes

Un moment del Recercat, la Jornada de Cultura i Recerca Local dels Territoris de Parla Catalana, a la Plaça Pere Torrent.

Procedència: SAMLM.

per a infants, que es va portar a terme a la biblioteca el dissabte al matí, a càrrec de la companyia Raig de Sol.

En el marc de la Jornada també es va fer l'entrega de dos guardons, els Premis Recercat. L'entrega d'aquests premis es va celebrar en el Teatre de Lloret, dissabte 6 de maig a les 13:30.

L'objectiu d'aquests premis és reconèixer, valorar i projectar l'activitat i la repercussió del treball dels centres i instituts d'estudis de recerca local i comarcal, així com reconèixer i distingir a persones que han tingut o tenen un paper rellevant dins el col·lectiu dels centres d'estudis pel seu compromís amb la recerca i l'activitat cultural. El primer d'aquests premis va ser per al Centre d'Estudis Ignasi Iglésias.

L'altre premi Recercat va ser atorgat a en Joan Domènech i Moner, historiador i investigador, mestre i activista cultural, que ens va deixar uns mesos després, per la seva ingent contribució, durant tota la seva vida, a l'estudi i la divulgació de la història local, en el seu cas de Lloret, a través de desenes de les seves recerques històriques, que en les darreres dècades han anat essent publicades en forma de llibres i articles d'investigació.

Personalitats assistents al Recercat, d'esquerra a dreta: Josep Santesmas, president de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana; Adelaida Moya, directora general de Cultura Popular de la Generalitat; Albert Robert, alcalde de Lloret de Mar; Joan Domènech i Moner, guardonat amb el premi Recercat; Joaquim Nadal, conseller de Recerca i Universitats.

Procedència: SAMLM.

Setmana contra la LGTBifòbia al SAMLM

Amb motiu del Dia Internacional contra l'Homofòbia, la Transfòbia i la Bifòbia, el SAMLM va aprofitar per presentar el *queerzine* que va confeccionar durant l'estiu del 2022.

Aquest *queerzine* porta per títol *Walk on the wild side in Lloret*, i va ser la contribució del SAMLM al taller *Queers Make History!*, que va dur a terme virtualment l'Arxiu Nacional LGBTQ+ de Noruega (Skeivt Arkiv) i la Universitat de Bergen, també de Noruega.

Un *queerzine* és una publicació en format de còmic, llibre o opuscle que té com a protagonista la contracultura LGTBIQ+ i la cultura *underground* més alternativa, de manera que el *zine* esdevé element d'expressió i activisme LGTBIQ+, així com forma de difusió dels fons patrimonials i arxivístics relacionats amb el col·lectiu.

El fons del fotògraf Josep Vila i Prats i el fons de l'empresari pioner en oci LGTB Josep Valls i Puigvert han estat escollits per donar forma al *queerzine* lloretenc, un homenatge als pioners LGTB de la nostra vila.

Així, del 15 de maig al 30 de juny les dependències del SAMLM al carrer de Josep Lluhí, 24 van acollir l'exposició *QUEERZINE, Walk on the wild side in Lloret*.

La tribuna del SAMLM: La Casa Egípcia de l'arquitecte Josep Vilaseca i Casanovas

Una altra de les conferències pronunciades en el marc de La tribuna del SAMLM va anar a càrrec de la historiadora Montserrat Ferrandis i Escobedo, i va portar per títol *La Casa Egípcia de l'arquitecte Josep Vilaseca i Casanovas*, la qual es va celebrar el dimecres 24 de maig a les 19:00 a la sala polivalent de l'arxiu municipal.

En aquesta conferència Montserrat Ferrandis ens va explicar la col·laboració que va dur a terme amb l'Art Institute of Chicago, Ryerson and Burnham Art and Architecture Archive, Archival Image Collection per a catalogar i descriure els fons de Josep Vilaseca de dibuixos i projectes que custodia aquesta institució artística nord-americana i que recentment han publicat al seu web.

La conferència també va tractar de l'obra de Vilaseca i de la seva col·laboració amb l'industrial lloretenc Agustí Pujol i Conill per la construcció de la Casa Egípcia, tema de l'article publicat al *Sesmond* de juny de 2021. En aquest sentit, en comentà els plànols i dibuixos, la seva simbologia de l'Egipte antic, així com presentà fotografies d'aquest edifici actualment desaparegut.

El Dia Internacional dels Arxius al SAMLM. Presentació del *Sesmond*

El dia 9 de juny, Dia Internacional dels Arxius, el Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar va presentar el número 22 del butlletí *Sesmond*. L'acte es va celebrar a les 20:00 a la sala de plens de l'Ajuntament, amb la presència dels autors dels diversos articles, del cap del servei d'arxiu, Joaquim Daban, de l'alcalde Albert Robert i de la regidora de l'arxiu, Ana García-Castany.

Presentació del butlletí *Sesmond* a la sala de plens de l'Ajuntament, en el marc del Dia Internacional dels Arxius.

Procedència: SAMLM.

Conferència *Els americanos de Lloret de Mar*

El dijous 15 de juny es va celebrar, amb la col·laboració del SAMLM, a la sala de plens de l'Ajuntament la conferència *Els americanos de Lloret de Mar*, a càrrec de Tate Cabré, en què presentava el seu llibre *Els indians catalans* i que va servir per inaugurar la Fira dels Americanos de Lloret de Mar.

En aquesta conferència l'autora va analitzar la petjada dels *americanos* o indians a la nostra vila i a Catalunya, el seu llegat pel que fa l'arquitectura i els costums, un llegat històric i cultural molt present a casa nostra.

Presentació del llibre *De Lauretum a Lloret de Mar*, de Carles Macià

El dilluns 20 de juliol, a les 20:00 a la sala de plens de l'Ajuntament, i en el marc dels actes al voltant de la celebració de la festa major de Santa Cristina, es va realitzar la presentació del llibre *De Lauretum a Lloret de Mar. Evolució de les institucions, de la població i la marina*, de Carles Macià i Aldrich, de la col·lecció municipal Sa Caravera, la publicació del qual va ser coordinada pel SAMLM.

Presentació del llibre *De Lauretum a Lloret de Mar*, de Carles Macià, que comptà amb la presència de l'autor, de l'alcalde Adrià Lamelas, la regidora Isabel Bernal i el cap del SAMLM, Joaquim Daban.

Procedència: SAMLM.

A la presentació, que va omplir a vessar de públic la sala de plens, a més de l'autor, hi va assistir l'alcalde, Adrià Lamelas, la regidora del SAMLM, Isabel Bernal i el cap del SAMLM, Joaquim Daban.

Amb aquest estudi l'autor explica de forma planera però alhora rigorosa els principals fets històrics esdevinguts a Lloret de Mar entre els seus inicis i el segle XVIII, posant el seu focus d'atenció a tres qüestions principals: la definició i la composició de les institucions locals, l'evolució demogràfica de la població de la vila i el desenvolupament de la seva marina, especialment la comercial.

El llibre de Carles Macià, *De Lauretum a Lloret de Mar*, número 5 de la col·lecció Sa Caravera, presentat a la sala de plens de l'Ajuntament el dia 20 de juliol.

Procedència: SAMLM.

La tribuna del SAMLM: Eduardo Solá Franco i Catalunya. Un cineasta experimental a Lloret de Mar

El SAMLM va organitzar aquesta nova tribuna juntament amb el Cineclub Adler. La conferenciant va ser María Belén Moncayo, directora de l'Asociación Archivo Nuevos Medios Ecuador (AANME), de Quito (Ecuador), la qual girà a l'entorn de la relació del pintor i cineasta equatorià amb arrels catalanes Eduardo Solá Franco, amb Lloret de Mar, la qual venia dels vincles d'amistat d'aquest artista amb el pintor Alejo Vidal-Quadras Veiga i les visites que va fer a les cases que la família Vidal-Quadras tenia a la nostra vila i a Blanes.

La conferència es va dur a terme el dijous 21 de setembre a les 19:00 al Teatre de Lloret i en el marc dels actes de la Capital de la Cultura Catalana de 2023 que es va celebrar a Lloret, i va ser complementada amb la projecció d'una selecció dels films rodats per Eduardo Solá.

Participació a la taula rodona Memòria LGTBIQ+

El SAMLM va participar dimarts 26 de setembre a la taula rodona *Memòria LGTBIQ+*, organitzada per l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, sobre la preservació de la memòria històrica del col·lectiu LGTBIQ+. Per part del

SAMLM hi van participar en Jordi Padilla i en Xavier Orri, els quals van explicar el projecte *Els colors dels documents*, dins el programa Interseccionalitat i Arxius.

El nostre company Xavi Orri, durant la seva participació, juntament amb en Jordi Padilla i en representació del SAMLM, a la taula rodona *Memòria LGTBIQ+*, realitzada a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

Procedència: SAMLM.

Dia Mundial del Patrimoni Audiovisual 2023: Isidor Llorca, una vida de pel·lícula

El divendres 27 d'octubre a les 20:00 el SAMLM va celebrar, com cada any en aquesta data, el Dia Mundial del Patrimoni Audiovisual. El 2023 el vam voler dedicar a l'Isidor Llorca i Riera i a la seva obra, productor i realitzador cinematogràfic lloretenc que ha col·laborat en nombroses ocasions amb el SAMLM. Durant l'acte, que es va celebrar al Teatre de Lloret, es va projectar el muntatge audiovisual *Isidor Llorca, una vida de pel·lícula*.

L'any 2021 el SAMLM va rebre l'ingrés d'un centenar de bobines de cinema de 35 mm., cedides pel Sr. Josep Mares i Arbó, que procedien de l'etapa de cineasta i productor del lloretenc Isidor Llorca. El fons abraça un període cronològic força ampli, de finals de la dècada dels seixanta fins a la dècada dels vuitanta.

L'Isidor Llorca, durant l'acte de projecció del documental *Isidor Llorca, una vida de pel·lícula*, que es va celebrar al Teatre de Lloret en el marc del Dia Mundial del Patrimoni Audiovisual.

Procedència: SAMLM.

La tribuna del SAMLM: *De la barca als tribunals: Els pescadors de Lloret i la Pabordia de Novembre al segle XVI*

La sala polivalent de l'arxiu municipal va ser l'escenari de la conferència que, en el marc de La Tribuna del SAMLM, es va celebrar el dijous 14 de desembre a les 19:00 amb el títol *De la barca als tribunals: Els pescadors de Lloret i la Pabordia de Novembre al segle XVI*, a càrrec d'Antoni Ginot i Julià, investigador predoctoral de la Universitat de Girona. Aquesta conferència es va portar a terme en el marc dels actes de la Capital de la Cultura Catalana que va ostentar Lloret durant l'any 2023 i es va fer en col·laboració amb el Centre d'Estudis Selvatans.

La conferència versà sobre les relacions més o menys tenses entre els pescadors de Lloret i la Pabordia de Novembre de la Catedral de Girona. Al segle XVI els pescadors de Lloret no van voler pagar el delme del peix al paborde, fet que va ser el tret de sortida d'una sèrie de plets entre totes dues parts.

5b. Xarxes socials

FACEBOOK

Seguidors: 3.756
Núm. publicacions: 93

X

Seguidors: 1.695
Núm. publicacions: 809

INSTAGRAM

Seguidors: 1.523
Núm. publicacions: 191

6. El Grup d'Amics de l'Arxiu (GAA)

El GAA es reuneix cada divendres i, gràcies a la bona disposició dels seus membres, la seva memòria i col·laboració, ens ajuda a identificar indrets, cases, carrers, actes socials, festes i personatges que apareixen a les fotografies dels diferents fons que custodia el SAMLM. La visualització de les imatges es fa en una sala completament condicionada i preparada amb capacitat per a 40 persones, amb projector i pantalla.

Durant l'any 2023 el nombre màxim de col·laboradors ha estat de 38 persones, la majoria dones, i podríem establir una mitjana per sessió de 30 col·laboradors. Segons els mesos de l'any el nombre de col·laboradors varia, però podem afirmar que l'estiu és l'època de l'any on el nombre de membres de les sessions és més elevat.

Durant el darrer any s'han dut a terme sessions especials com la projecció de la festa de Santa Cristina, amb la processó marítima i el tradicional Ball de Plaça, així com la projecció del muntatge audiovisual realitzat amb motiu del Dia Mundial del Patrimoni Audiovisual.

Al llarg del 2023 el GAA ha participat de manera activa en diferents actes i activitats on han estat convidats. Destaquem la sortida, durant el mes d'abril, a l'exposició *Joan Sala Lloberas, pintor de rem i de vela*, organitzada per la unitat de Patrimoni Cultural de l'Ajuntament amb motiu de la capitalitat de la Cultura Catalana de Lloret 2023, i comissariada per la companya del SAMLM, Marina Garcia i Carbonell. Durant la visita també els va acompanyar la regidora del SAMLM, Ana Garcia-Castany.

Al mes de juliol el GAA va rebre la visita del nou alcalde de Lloret, Adrià Lamelas, la nova regidora del Servei d'Arxiu Municipal, Isabel Bernal i el regidor Jordi Martínez. Durant la visita, els membres de l'equip de govern van poder saludar als membres dels Amics de l'Arxiu i conèixer, de primera mà, la tasca que duen a terme.

Al desembre, i gràcies a la invitació de la directora del Teatre de Lloret, l'Amaranta Gibert i Montero, el Grup Amics de l'Arxiu va gaudir de la representació teatral de l'obra IAIA de la companyia Mambo Project, una obra delicada, intimista i farcida de detalls, que des del menjador de casa, ens va portar a recordar com va ser la infantesa, l'adolescència i el dia a dia de moltes de les dones que formen part del GAA.

I, com de costum, a les sessions dels divendres sempre tenim deu minuts per celebrar l'aniversari o sant d'algun membre col·laborador. Hi ha dies que tenim ple, com per exemple per santa Teresa, santa Cristina o sant Josep.

El Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar vol agrair a tots els membres del Grup d'Amics de l'Arxiu la seva tasca i la col·laboració desinteressada durant els 16 anys que fa que funciona. Col·laboració que contribueix a la preservació de la memòria històrica de bona part del segle XX de la vila de Lloret. Moltes gràcies, amics!

El Grup d'Amics de l'Arxiu en una visita al Teatre de Lloret.
Procedència: SAMLM.

Els colors dels documents.

La memòria LGTBIQ+ a Lloret de Mar

Xavier Orri

Jordi Padilla i Delgado

Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar i PLURALS, Associació LGTBIQ+ de Lloret de Mar

L'any 2020 el Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar (SAMLM) presentava la iniciativa *Interseccionalitat i arxius*. Un programa i quatre projectes, i donava a conèixer el primer dels quatre projectes, dedicat a la dona, i que portava per títol, *La Dona a l'Arxiu*. A l'abril del 2022 es donava a conèixer el segon projecte, centrat en les persones migrants, amb el títol *La Maleta: documents i relats de la migració*. El mes de juny de 2023, tot coincidint amb la celebració del Pride Costa Brava a Lloret, es presentava el tercer projecte, que té com a principal objectiu la visibilització del col·lectiu LGTBIQ+ o DASG (Diversitat Afectiva, Sexual i de Gènere) mitjançant la recuperació de fons particulars i d'entitats, i facilitar l'estudi i difusió de la documentació que podem trobar al SAMLM. Aquest tercer projecte vol donar visibilitat i difondre una part de la nostra història sovint silenciada, tot impulsant un estímul a la investigació de les minories afectives, sexuals i de gènere que aposta per construir una història més diversa. La iniciativa busca recordar, rememorar i dignificar el col·lectiu i, d'aquesta manera, contribuir-ne a l'empoderament sota el títol *Els Colors dels Documents. Les minories sexuals, afectives i de gènere a la documentació de l'arxiu*.

Per entendre l'inici d'aquest projecte, però, cal remuntar-se a l'estiu del 2020, quan el SAMLM i PLURALS, Associació LGTBIQ+ de Lloret de Mar, es reuneixen per estudiar la identificació de possibles productors i la localització de fons personals entre els membres històrics del col·lectiu DASG de Lloret. De manera complementària, es dissenya i posa en pràctica un projecte de recull d'història oral mitjançant una sèrie d'entrevistes a diferents membres del col·lectiu, un

exercici de memòria oral que busca recollir el testimoni i l'experiència de vida de les persones que l'integraven.

Els fons localitzats i el material ingressat al SAMLM, així com les entrevistes, han donat forma al projecte, que aprofita com a punt fort el paper que va jugar Lloret a partir de la dècada de 1960 com a centre turístic de primera magnitud en general, però també en l'àmbit més específic del lleure i dels establiments d'oci adreçats als col·lectius LGTBIQ+. D'aquesta manera es va començar a perfilar un ambient acollidor per a les persones que no encaixaven en el corrent dominant en matèria de gènere i orientació sexual i afectiva. Amb aquesta iniciativa el SAMLM vol potenciar la funció social que tenen els arxius tot acostant-los al conjunt de la ciutadania i reivindicant les diferents identitats i sensibilitats que coexisteixen en la societat.

Lloret i el turisme LGTBIQ+

Les primeres investigacions sobre aquesta qüestió posen en evidència que, amb l'arribada del turisme, es van desencadenar processos importants de canvis en la mentalitat de la població lloretenca, que s'adaptà ràpidament als nous corrents socials i que va saber mantenir una actitud de respecte i tolerància en relació a les noves pràctiques que s'incorporaven a la vida local, ben allunyades de la moral nacional-catòlica que imposava la dictadura franquista. D'altra banda,

Portada del projecte "Els colors dels documents".
Procedència: SAMLM.

Ingrés al SAMLM del fons documental de Josep Valls i Puigvert.
Procedència: SAMLM.

el règim comptava amb instruments poderosos per a la repressió de les conductes sexuals que considerava inapropiades, primer amb la famosa *Ley de Vagos y Maleantes*, promulgada el 1933 sota l'acció del govern del Partido Radical i de la CEDA presidit per Alejandro Lerroux durant la II República i, a continuació, amb la *Ley de Peligrosidad Social* de 1970. En aquest context apareixen els primers bars d'ambient a Lloret. Els establiments neixen com a resposta a la necessitat de disposar d'espais on els col·lectius discriminats poguessin compartir les seves preferències afectives i sexuals. L'ambient liberal, obert i respectuós que s'hi respirava ens duu a etiquetar-los com a locals *gayfriendly* o prototipus inicial del que més endavant es coneixeria com a *local d'ambient*. Al capdavant d'aquests locals sovint trobem a persones migrants, que havien fugit de zones rurals on eren incompreses i jutjades per la condició sexual tot protagonitzant un fenomen conegut com a *sexili* o migració a causa de la dissidència sexoafectiva o de gènere.

D'aquesta manera, l'extensió de la indústria turística va propiciar que, durant la dècada de 1970, a Lloret es construís una petita ruta de locals d'oci LGTBIQ+ davant la indiferència d'una població local que ja s'havia acostumat als biquinis i les minifaldilles. Probablement, aquelles persones pioneres en oci LGTBIQ, tot creant establiments de mentalitat oberta, moderns i respectuosos amb les dissidències sexuals i de gènere, no eren conscients que estaven posant les bases per a la

tolerància en una branca de l'oci nocturn que esdevindria, amb els anys, un sector destacat capaç de mobilitzar gent i generar riquesa. El *Martin's* podria haver estat el primer bar d'ambient a la vila. Es va inaugurar entre 1963 i 1965 al carrer Santa Cristina per iniciativa de Fernando del Valle, en *Fernandito*, provinent de La Nava de Ricomalillo, un petit municipi de la comarca de La Jara (Toledo).

L'arxiu com a refugi de les memòries LGTBIQ+

Els arxius tenen el compromís social de conservar una memòria plural i d'assegurar la custòdia de fons documentals que siguin representatius de les activitats impulsades en el si de la societat. És per això que, a través d'aquests documents, es pretén contribuir a la construcció del relat conjunt del col·lectiu tot recuperant les memòries dissidents, memòries que són diverses, invertides, clandestines i visibles alhora, ferides i sentimentals. Memòries que, sovint, amaguen una realitat dura, uns sentiments contradictoris, però, també, lliures i combatives en enfrontar-se als prejudicis de bona part de la societat per somiar un món millor.

Arran d'aquella primera trobada entre el SAMLM i PLURALS s'ha emprès en els darrers quatre anys tot un seguit de rondes de contactes i sessions d'entrevistes a membres històrics del col·lectiu DASG, a persones

Festa d'homenatge a en Fernando del Valle (Fernandito) al bar la Tortuga.
Procedència: SAMLM – Fons Josep Valls i Puigvert. Data: 1978. CID: 699.133.6082_338.009.006.

actives a nivell associatiu i a representants d'entitats i ciutadans en general. De la primera ronda d'entrevistes cal destacar el testimoni de Josep Valls i Puigvert, empresari pioner en oci LGTBIQ+ a Lloret de Mar i un dels primers del país en impulsar negocis adreçats al col·lectiu en temps complicats com van ser el tardofranquisme i els primers anys de la Transició. El fons documental que ha aportat recull fotografies i testimonis de gran valor sobre la vida de la comunitat DASG local a partir de la dècada de 1970. En total s'han programat una vintena llarga d'entrevistes realitzades i coordinades per Xavier Orri (SAMLM i PLURALS) amb la col·laboració en alguns casos d'altres persones, com ara Gemma Mateu Mas, investigadora interessada en el tema, o Ivan Soriano, educador social, pedagog i president cofundador de PLURALS.

L'estructura de *Els colors dels documents*

El programa es distribueix en quatre àrees principals. A la primera, *Els fons documentals*, es relacionen els diversos fons conservats al SAMLM on podem trobar informació sobre la comunitat DASG. El llistat dona veu a les persones que protagonitzen aquesta pàgina marginada de la història i permet que les històries pròpies siguin narrades per elles mateixes i des de dins. Els fons personals són essencials per donar visibilitat a les vides silenciades que queden fora de l'àmbit heteronormatiu majoritari: és moment, així, d'obrir armaris, calaixos, baguls i caixes.

Retrat d'en Josep Valls i Puigvert.
Procedència: David Salcedo.

La segona àrea, *Amb veu pròpia*, recull vivències i experiències de persones del col·lectiu en primera persona, biografies i relats de vida d'aquelles persones que foren pioneres i visibles en un moment on la societat no permetia que exercissin la diferència. Per construir aquestes memòries diverses cal localitzar i recuperar fons i documents personals, íntims i privats. I és que la història personal acaba formant part de la memòria col·lectiva. En aquest àmbit cal agrair la col·laboració prestada per la Regidoria d'Igualtat de l'Ajuntament de Lloret de Mar, pel Servei d'Atenció Integral (SAI) LGTBI de Lloret, depenent del Departament d'Igualtat i Feminismes de la Generalitat de Catalunya, i pels membres de PLURALS Associació LGTBIQ+ de Lloret de Mar.

La tercera porta per títol *Revisem l'arxiu* i es basa en un procés de relectura de la documentació conservada en el SAMLM, especialment la de caire administratiu, per descobrir-hi els indicis de les vides de la dissidència sexual en contextos a priori no relacionats de manera específica amb ella. Per això cal, sovint, llegir entre línies amb una mirada inclusiva els documents que encasellen el col·lectiu en categories relacionades amb malalties, patologies, centres mèdics i psiquiàtrics, així com els documents d'àmbits com el policial o el judicial.

Finalment, a *Les nostres experiències* s'hi troba tot un seguit de recursos, articles i materials que ajuden a augmentar les referències i aprofundir en la temàtica. D'entre ells cal destacar alguns documents interessants, com ara l'entrevista amb en Josep Valls i Puigvert on explica la irrupció del VIH / SIDA durant la dècada de 1980 i la transformació dramàtica de les formes de socialització en el si de la comunitat, augmentant-ne, a canvi, la solidaritat i la lluita contra l'oblit i la discriminació.

La difusió

Un aspecte clau d'*Els Colors dels Documents* és la difusió. La presentació oficial s'ha dut a terme al maig de 2024, dins la programació cultural del Mes contra la LGBTIfòbia i la Pride Costa Brava, que celebra la tercera edició. Abans, però, el juny de 2023 es va habilitar i publicar l'esquema del programa a l'apartat corresponent del lloc web del SAMLM, i tres mesos més tard se'n va fer una presentació inicial a la taula rodona *Memòria LGTBIQ+* organitzada per l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), juntament amb el projecte anàleg de l'AHCB i d'altres iniciatives afins.

De manera paral·lela, al gener de 2024 mitjans com *El Punt Avui+* o *Diari de Girona* es van fer ressò del programa amb motiu de la posada en marxa de la col·laboració entre el SAMLM, PLURALS i la Fundació Pedro Zerolo de Madrid per a la participació de Lloret en el projecte per a l'estudi del fenomen del *sexili* a Barcelona i altres poblacions catalanes comandat per Rafael Cáceres

Feria (Universitat Pablo de Olavide, Sevilla) i amb la coordinació de Jordi Mas i Grau (Grup de Recerca en Ciències Socials Aplicades de la Universitat de Girona i professor associat al Departament d'Antropologia Social de la Universitat de Barcelona).

El 1976 el psicòleg i sociòleg americà d'origen hongarès jueu George Gerbner va encunyar l'expressió *anorreament simbòlic* per expressar el fenomen mitjançant el qual les comunitats que estan fora dels cercles socials dominants per qualsevol motiu (ideologia, color de la pell, classe o DASSG, entre d'altres) són sistemàticament infrarepresentades o directament excloses dels mitjans de comunicació (premsa, televisió, cinema, ara internet) controlats per les elits econòmiques. Tal com explicava Gerbner, "la representació [...] significa existència social, l'absència significa anorreament simbòlic"¹. Aquest concepte ha estat també

portat al món dels arxius en el context americà per investigadors com ara Mario Ramirez, Michelle Caswell o Marika Cifor². En portar a terme propostes com les que integren *Interseccionalitat i Arxius* el que fem és mirar de corregir aquest anorreament des de la disciplina arxivística, restaurant la dignitat de les persones que formen part d'aquests col·lectius tot tornant-los la veu. Un cas paradigmàtic és el del projecte *Cherry Grove Archives Collection*, en què un arxiu comunitari ha recollit els materials, especialment imatges, relatius a la vida quotidiana d'aquest conegut centre turístic LGBTQ+ situat a Fire Island (Nova York, EUA) dels darrers setanta-cinc anys, sovint rescatats de les escombraries a causa

de l'estigma que encara pateixen en bona mesura les persones del col·lectiu³.

Si conserveu documents, fotografies, filmacions o qualsevol tipus de material (revistes, cartells, opuscles promocionals) relacionat amb la vida LGBTQ+ a Lloret el SAMLM us pot assessorar en la classificació i conservació dins la més estricta confidencialitat i, donat el cas, acceptar també aquests documents com a cessions en comodat dins les pròpies instal·lacions de la institució.

Les donacions i els ingressos personals esdevenen, així, essencials per donar visibilitat a les vides silenciades de les persones que queden enquadrades en formes de sentir el gènere, estimar o desitjar diferents a les de la majoria de la societat.

Presentació del projecte a la taula rodona *Memòria LGBTQ+*, organitzada per l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB).

Procedència: SAMLM.

¹ GERBNER, G. & GROSS, L. 1976. "Living with television: The violence profile". *Journal of Communication*, 26, 172-199. Cit. VIQUIPÈDIA, SYMBOLIC ANNIHILATION: https://en.wikipedia.org/wiki/Symbolic_annihilation.

² "To suddenly discover yourself existing: Uncovering the impact of community archives". *The American Archivist*, primavera 2016, vol 79, n. 1. Pàg. 56-81.

³ <http://cgarchives.org/>. Vegeu també McSHANE, Julianne, 2021. "Cherry Grove, where gay New Yorkers became *their real selves*". *The New York Times*, 04/07/2021: <https://www.nytimes.com/2021/07/01/arts/design/cherry-grove-exhibition.html>.

30 anys de visites guiades al SAMLM

Marina Garcia i Carbonell

Jordi Padilla i Delgado

Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar

Arxius i centres educatius, una relació per forjar

La Declaració Universal dels Arxius, adoptada a la 36a Conferència General de la Unesco a instàncies del Consell Internacional d'Arxius (ICA) a París el 10 de novembre de 2011, ens diu, en l'article 11, que els arxius han de ser accessibles a tothom. Tot i això, sovint el desconeixement sobre la institució fa que una bona part de la població no tingui en compte aquest fet i no hi participi. Per aquest motiu, des de ben començament, el Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar (SAMLM) ha tingut en la difusió del patrimoni documental i en donar a conèixer les activitats i les funcions dels arxius un dels eixos més importants del seus principis rectors, tal com recull el capítol V del Reglament del SAMLM de 1998.

Els inicis

Un dels recursos pedagògics més interessants per portar a terme aquesta tasca de difusió és la visita guiada. La primera visita guiada a l'Arxiu es va celebrar en 1992, quan feia pocs mesos que s'havia posat en marxa el SAMLM. En aquella ocasió van ser els estudiants de 1er

Observació d'un pergami original del segle XIV.
Procedència: SAMLM.

de Batxillerat de l'Institut de Batxillerat Lloret de Mar els que, comandats per la professora Montserrat Prat, van inaugurar les visites el 9 de novembre de 1992. L'IB Lloret no tenia encara entitat pròpia, ja que es considerava una extensió de l'IB Sa Palomera de Blanes, i estava, llavors, encara a l'antic edifici de la Biblioteca i Casal de Jubilats a la plaça Pere Torrent. Uns anys més tard es va convertir en l'Institut d'Ensenyament Secundari Ramon Coll i Rodés, tot traslladant-se a l'actual edifici l'any 1995. L'alumnat participant, d'edats entre 13 i 14 anys, va visitar les instal·lacions de la mà de Joaquim Daban, el cap del SAMLM, i va realitzar diverses pràctiques de transcripció de documentació antiga i síntesi de la visita. Afortunadament el SAMLM conserva encara una mostra dels exercicis i el programa, basat fonamentalment en textos i fotocòpies. Ja en aquell moment es proposaven activitats com ara la transcripció de documentació històrica, la descripció i interpretació d'una fotografia o la redacció d'una ressenya sobre la pròpia visita.

Recursos pedagògics en l'actualitat

És innegable que avui les noves tecnologies i les noves corrents pedagògiques són un tàndem indestruïble. Cada cop més l'alumnat requereix que les visites responguin a la seva manera d'entendre el món i comunicar-se. Per això en el nostre Servei d'Arxiu ens esforcem per actualitzar i dinamitzar els continguts dels tallers i activitats que oferim. La coordinació amb el professorat permet fer una primera diagnosi de les necessitats del grup i, sobretot, poder adaptar el guió segons les necessitats.

Així, més de trenta anys després, les visites s'han transformat radicalment, tot seguint els signes dels temps, amb la disponibilitat de recursos audiovisuals i en línia. En el procés de modernització hem passat per la projecció de diapositives, les visites teatralitzades o la interacció via xarxes socials.

El nostre programa

En l'actualitat el SAMLM té desplegat un ampli programa d'activitats i visites pedagògiques en funció del públic participant, tot passant d'un model únic i genèric al plantejament d'una gamma de visites específiques dedicades a temes diferents. Aquest programa s'adapta al recorregut curricular dels diversos cursos i etapes, i permet de conèixer els principis rectors, les funcions, les instal·lacions i les tipologies documentals de manera pràctica, combinant el rigor acadèmic amb un tarannà informal i proper.

El programa es divideix en quatre segments d'edat i formació: educació infantil, ensenyament primari, ensenyament secundari i etapa adulta. A partir d'aquí es combinen cinc possibilitats de visita temàtica:

- *Descobreix l'arxiu municipal*: Es tracta d'una visita introductòria on es pot veure una panoràmica general de la institució i de la disciplina. És la visita hereva d'aquelles primeres experiències de 1992 i segueix sent, també, la més sol·licitada i popular.

- *Sicardis, senyora de Lloret. Lloret en època medieval*: Aquesta visita està centrada en conèixer com era la vila i les vides de la gent de Lloret durant l'Edat Mitjana mitjançant l'apropament a documents de l'època. Vol allunyar-se de la història més convencional de batalles i reis per centrar-se en aspectes més propers de la vida quotidiana de les persones que poblaven Lloret, principalment dedicades a les feines del camp i del mar, i lluny del glamur de corts i palaus que se'ns mostra, sovint de manera idealitzada, al cinema i a la televisió.

- *Fem d'investigadors! Treballem les fonts primàries i secundàries*: En aquesta visita proposem a l'alumnat que s'apropin a la investigació tot practicant la identificació i diferenciació de fonts documentals primàries i secundàries, un procés bàsic en qualsevol activitat d'estudi científic, humanístic o tecnològic.

- *L'Arxiu Sona! Música i cançons populars de Lloret al SAMLM*: La música i la tradició oral es converteixen en l'eix central d'aquesta proposta, que mira de recuperar i difondre el patrimoni musical local.

- *ARTxius*: Documents per conèixer la Història de l'Art al SAMLM. En la mateixa línia, *ARTxius* vol realitzar un recorregut distès al llarg de la Història de l'Art, tot fent servir documentació on se'n pot seguir l'evolució, des de les caplletres dels pergamins medievals fins als gravats del segle XIX o els *flyers* que pengen a les xarxes socials les discoteques lloretenques en l'actualitat.

Recentment s'hi han afegit dues visites més:

- *Temporals a Lloret*: Amb aquesta visita es fa un cop d'ull als ecosistemes marins i als efectes que han tingut els temporals en la configuració, sempre canviant, del litoral i les platges de Lloret.

- *El meu avi va anar a Cuba*. En aquest cas ens apropem a l'estreta relació que té la vila -a través del comerç transatlàntic- amb Amèrica entre 1780 i 1920 i el fenomen dels indians, amb llums i ombres, des de la recuperació de la memòria històrica de l'esclavisme.

Noves mirades, noves perspectives, noves veus

A l'hora de dissenyar i posar en pràctica aquest programa s'ha fet especial incís en aplicar i desenvolupar una perspectiva interseccional que sigui transversal a totes les visites. D'aquesta manera, s'ha procurat que els guions i els documents seleccionats facin referència tant a homes com a dones, amb un esment de les especificitats pròpies que han tingut les dones en termes històrics al llarg del temps i del paper subaltern a què s'han vist sotmeses en l'àmbit públic i en l'exercici del poder polític. També s'hi ha projectat l'impacte que tenen condicions com ara la

classe social, la ideologia, la religió, el color de la pell, l'orientació sexual o la diversitat cognitiva i funcional a l'hora de tenir o no visibilitat en els documents, i d'haver deixat o no testimoni d'unes vides i d'unes activitats que, sovint, s'apartenen del corrent majoritari dominant i, per aquest motiu, s'han vist menystingudes o directament silenciades.

Recursos en línia

Una altra diferència important respecte a aquelles visites pioneres de 1992 és la utilització de recursos en línia i la difusió mitjançant la participació a les xarxes socials. En aquest sentit, el programa de visites pedagògiques té un espai destacat en el lloc web del SAMLM. Allà s'hi poden trobar totes les propostes i es pot accedir a les fitxes tècniques de cada visita:

<https://www.lloret.cat/seccions/arxiu-municipal/la-funcio-social-del-sammlm/difus>

Igualment, els canals que el SAMLM té a Facebook, Instagram i Twitter permeten de canalitzar la informació de les visites i la interacció amb el públic usuari, tot enriquint aquest procés de diàleg.

<https://www.facebook.com/arxiullloret>

https://twitter.com/i/flow/login?redirect_after_login=%2FArxiu_Lloret

<https://www.instagram.com/arxiullloret/>

Arxius oberts a la societat

El coneixement del patrimoni documental i dels valors que incorpora és una peça bàsica per a constituir-nos com a ciutadania. Les visites s'emmarquen, d'aquesta manera, en una dinàmica més àmplia que té com a objectiu principal, des d'aquest punt de vista, apropar el món dels arxius, dels documents i de les dades a la població per poder, així, esdevenir ciutadania participativa i conscient en el si d'una societat cada cop més complexa i amb reptes importants, com ara la Intel·ligència Artificial o les manipulacions informatives que ens assetgen d'una manera cada cop més intensa.

Alumnes de l'Institut Escola Lloret durant un debat sobre noms de carrers relacionats amb l'esclavisme.

Procedència: SAMLM.

Primer Seminari Internacional “Arxius i Turisme”

Lloret de Mar, 23, 24 i 25 de maig de 2024

Joaquim Daban i Massana

Cap del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar

Elisabet Keegan

Gerent de Lloret Turisme

Al llarg del segle XIX, i com a conseqüència de la Revolució industrial, els països del nord d'Europa van començar a promoure els desplaçaments dels seus ciutadans amb la intenció de fomentar l'oci, el descans, la cultura, la salut i les relacions familiars. Des de llavors, el concepte de turisme ha anat evolucionant, s'ha transformat en un fenomen de masses i s'ha consolidat com una de les principals activitats de negoci que afecta al món laboral, urbanístic, social... i que afavoreix el creixement econòmic dels territoris.

Segons les dades del 2019, el país amb més desplaçaments turístics internacionals va ser França, amb 89,4 milions de turistes, a continuació hi figurava Espanya, amb 83,5 milions i, tot seguit, els Estats Units amb 79,3 milions.

Evidentment, Catalunya constitueix una de les principals destinacions turístiques, tant a escala estatal com dins de l'àmbit europeu i mundial; i podem assegurar que, actualment, l'activitat turística és un dels principals motors de la nostra economia. Durant l'any 2022, Catalunya va rebre 5'8 milions de turistes estrangers,

que van aportar un total de 5.523 milions d'euros. De la resta de l'Estat espanyol, van venir 3,9 milions de viatgers, que van desemborsar 1.479 milions d'euros. I el turisme interior català va reportar 16,7 milions de desplaçaments, amb un moviment econòmic de 2.180 milions d'euros.

Però més enllà d'aquestes dades, cal tenir present que el turisme també genera un seguit de transformacions del territori: fomenta canvis en els comportaments socials i demogràfics, modifica les xarxes urbanes, contribueix al creixement econòmic, promou la recuperació d'elements patrimonials, altera els paisatges i els espais rurals... I malgrat l'impacte que suposa, les institucions i governs més afectats per aquesta activitat no han mostrat massa interès per a la salvaguarda dels fons documentals vinculats al sector del turisme, que són imprescindibles per entendre i contextualitzar els canvis econòmics, socials, culturals i mediambientals que s'han produït als nostres territoris durant el darrer segle.

És per això que, amb l'objectiu de donar a conèixer els fons documentals públics i privats generats entorn del turisme i incentivar-ne la recuperació, conservació i organització entre el sector turístic com a part del patrimoni documental de la nostra societat, s'ha impulsat a Lloret de Mar el primer seminari internacional “Arxius i Turisme”, que tindrà caràcter biennal, i que s'ha dut a terme els dies 23, 24 i 25 de maig de 2024.

Aquest seminari ha estat organitzat per l'Ajuntament de Lloret de Mar, la Diputació de Girona i la Generalitat de Catalunya, ha comptat amb la col·laboració del Consell Internacional d'Arxius, de la Subdirecció General d'Arxius i l'Agència Catalana de Turisme de la

L'alcalde Adrià Lamelas en un moment de la presentació del seminari.

Procedència: Ajuntament de Lloret de Mar.

Una de les taules rodones organitzades en el seminari. D'esquerra a dreta: Enric Cobo i Barri, Dolors Vidal, Sergi Yanes i Jordi Martí i Utset.

Procedència: Ajuntament de Lloret de Mar.

Generalitat de Catalunya, el Patronat de Turisme Costa Brava Girona, la Facultat de Turisme i el Departament d'Història de la Universitat de Girona, l'Associació de Professionals de l'Arxivística i la Gestió de Documents de Catalunya, l'Escola d'Arxivística i Gestió de Documents de la FUAB de la Universitat Autònoma de Barcelona, la Coordinadora de Centres d'Estudi de Parla Catalana, l'Ajuntament de Girona, Fitel – Network, Gremi d'Hotels de Lloret de Mar, Marmirada, Traveltec Group; i ha estat coordinat per Lloret Turisme i pel Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar.

Amb l'objectiu de definir el programa del seminari, es va constituir una comissió científica integrada per professors de la facultat de Turisme i d'Història de la UdG, per arxivers de diferents institucions, per investigadors i estudiosos de la història del turisme i per professionals del sector turístic.

A través de l'organització d'aquest seminari es pretén assolir els següents objectius específics:

1. Impulsar l'elaboració d'una guia de recursos que faciliti la investigació dels fons documentals del sector turístic de Catalunya que pugui servir de model per a altres territoris.
2. Difondre i valorar les diferents experiències relacionades amb el tractament de fons documentals relacionats amb el turisme.
3. Promoure iniciatives públiques que fomentin la preservació i conservació dels fons i arxius de persones, associacions, institucions i empreses vinculades al món del turisme.

I per aconseguir-los, es plantegen un seguit d'estratègies:

1. Facilitar la interrelació de diferents àmbits professionals del sector turístic: la indústria hotelera, els càmpings, la història, l'economia, les ciències socials, l'arxivística, l'enginyeria, etc.
2. Promoure els acords de col·laboració i l'intercanvi d'experiències entre institucions, associacions i persones que gestionen fons vinculats al turisme.
3. Fomentar la investigació i els estudis del fenomen turístic que permetin valorar, de forma rigorosa, les transformacions promogudes en diferents àmbits de la nostra societat: econòmiques, urbanístiques, socials, patrimonials, paisatgístiques, etc.
4. Promoure la creació d'un grup de treball d'Arxius i Turisme dins del Consell Internacional d'Arxius, amb l'objectiu d'aprofundir i internacionalitzar els debats, fomentar la investigació i exposar solucions que permetin resoldre les diverses problemàtiques que assetgen aquests fons documentals.

Fulletons turístics de Lloret i els seus voltants.

Procedència: SAMLM.

A partir d'aquesta planificació, la comissió científica va estructurar el seminari en tres àmbits expositius:

- “*Els estudis en arxivística*”, centrats en la preservació del patrimoni documental i en la difusió de la documentació relacionada amb el turisme.
- “*Els estudis sobre el turisme*”, que agrupa la recerca i les publicacions d'investigacions relacionades en l'evolució del turisme.
- “*Els estudis vinculats a la generació i gestió de la documentació i les dades*”, que aplega els projectes i treballs vinculats al tractament de la informació i la gestió de dades de les activitats turístiques.

Seguint aquesta configuració, la comissió científica va convidar a tres ponents per tal que situessin i contextualitzessin cadascun d'aquests tres àmbits. Així, relacionat amb l'àmbit “*Dels estudis en arxivística*” va intervenir el professor Hasso Spode, historiador, arxiver, professor a la Universitat de Hannover i president honorari del *Historical Archive on Tourism – HAT* – de Berlín, que presentà la ponència titulada “*Recerca històrica del turisme i l'Arxiu Històric de Turisme – HAT – a Berlín*”. Pel que fa al segon àmbit, participà el doctor Carlos Larrinaga, doctor i catedràtic d'història i institucions econòmiques a la Universitat de Granada, que exposà la seva ponència titulada “*La historiografia del turisme a Espanya: antecedents, actualitat i desafiaments*”. Finalment, vinculat al tercer àmbit, “*Els estudis relacionats amb la generació i gestió de la documentació i les dades*”, hi assistí l'experta en TIC Antonella Fresa, directora de Disseny de Promoter SRL i líders de comunicació i networking en projectes INCULTUM i SECReTOUR sobre turisme cultural, que presentà la ponència “*Turisme, arxius i cultura: una relació mediada digitalment entre preservació i experiència*”.

En aquesta primera edició, la comissió científica va programar cinc taules rodones de temàtica diversa amb la intenció que es visualitzés la interseccionalitat d'interessos que poden plantejar-se en aquest tipus de seminari. A les cinc taules hi van participar un total de vint-i-dues persones que representaven àmbits professionals molt diferents: historiadors, professionals de la indústria turística, arxivers, responsables d'institucions turístiques...

La primera taula, titulada “*El turisme i la gestió de la informació que genera*”, estava orientada a debatre sobre el tipus de gestió documental que implanten actualment els establiments turístics: plataformes, servidors, protecció de dades, preservació de documents digitals, ciberseguretat... La segona taula, “*Fonts per a la recerca del turisme*”, tractà sobre la recerca i els estudis relacionats amb la història del turisme: principals fons documentals, dificultats en l'accés a les dades, problemes de conservació dels documents, plataformes web de difusió dels arxius, plantejament de línies de treball... A la taula següent, “*Necessitats acadèmiques, voluntats arxivístiques i reptes empresarials*”, es va es-

tablir un diàleg entre diferents àmbits professionals, per tal que cadascú exposés les necessitats que té amb relació als altres sectors, i es poguessin presentar alternatives o solucions a les qüestions plantejades. La quarta taula rodona, “*Gestió dels fons turístics locals, comarcals, provincials i nacionals*”, va debatre sobre les problemàtiques que envolten la gestió, la recuperació, el tractament i la difusió dels fons documentals vinculats al món del turisme. Sobre aquest tema, no només es tractà la dificultat de recuperar i organitzar fons d'empreses o d'establiments turístics, sinó que també es va fer referència a la gestió documental que implementen les institucions turístiques. Finalment, també es va programar una taula d'experiències titulada “*Estudis turístics en l'àmbit lloretenc*”, en què s'exposaren diferents treballs relacionats amb la història i l'evolució del model turístic de Lloret de Mar. Es varen comentar les fonts i els fons documentals consultats i s'avaluaren les repercussions socials, econòmiques, urbanístiques i culturals del fenomen turístic.

La comissió científica també va impulsar la convocatòria de propostes de comunicació. Es van presentar un total de vint-i-dues procedents d'Alemanya, Regne Unit, Madrid, Mallorca i Catalunya; i se'n van seleccionar catorze que s'exposaren en el transcurs del seminari.

L'organització va incloure un programa d'activitats socials que va donar a conèixer diversos elements patrimonials del municipi lloretenc. Així mateix, l'organització ha previst l'edició d'una publicació que recollirà els textos de les ponències, les comunicacions i les conclusions de cadascuna de les taules rodones.

Sens dubte, l'organització d'aquest seminari ha estat una bona oportunitat per a fomentar la interrelació de diferents àmbits professionals vinculats a la gestió de fons documentals del turisme, per a promoure acords de col·laboració entre els agents implicats, per a difondre i valorar experiències sobre el tractament de fons documentals, per a promoure iniciatives públiques que ajuden a preservar i conservar aquests fons i per a potenciar la creació d'un grup de treball, dins del Consell Internacional d'Arxius, que promogui la investigació i proposi solucions a les diverses problemàtiques que amenacen tots aquests fons documentals.

Si voleu conèixer amb més detall el programa i la composició de les diferents comissions de treball del seminari, podeu consultar el següent enllaç:

<https://www.lloret.cat/seccions/i-seminari-arxius-i-turisme>

Logo del seminari d'Arxius i Turisme.
Procedència: SAMLM.

El quadre de l'altar major de Santa Cristina

Joan Domènech i Moner
Historiador

A mitjans de 2022 l'autor ens féu arribar el present article per tal que el publicuéssim en el butlletí *Sesmond* quan consideréssim adient. D'aquesta manera donem a conèixer una de les darreres investigacions que en Joan Domènech va finalitzar abans del seu traspàs a finals del passat any 2023, com a petita anticipació a allò que serà l'Any Joan Domènech i Moner", i que començarà el 9 de novembre d'aquest 2024.

Els historiadors sempre ens sentim atrets, en la història dels pobles, per aquells temes que presenten algun enigma per aclarir. L'ermita de Santa Cristina en té més d'un. Entre altres coses, no se sap qui va pintar el quadre de l'altar major i s'ignora, també, qui va estar enterrat en la tomba descoberta dins el recinte de l'antiga esglesiola, abans de les obres de 1772. Encara que no ho anem pregonant, és evident que anem estant a l'aguait per recollir totes les dades i tots els indicis possibles i fer-los

encaixar i algun dia poder donar resposta a les incògnites que arrosseguem.

Centrem-nos, ara, en el tema del quadre i posem en comú les novetats que hem aconseguit. Recordem que, a partir de 1764, la vella ermita de Santa Cristina va ser profundament transformada, pel que fa la seva arquitectura. En aquella època, el desplegament mariner i comercial de Lloret i l'augment de la devoció a la santa –que es va imposar a Sant Jordi i a Santa Llúcia, als quals també estava dedicada la capella inicial- va fer concebre als lloretencs la idea de bastir un temple nou, més gran, de línia neoclàssica-barroca, que es va construir sense enderrocar l'ermita vella, que quedà a l'interior de la nova i no fou derruïda fins que aquesta darrera estigué enllestida (1772 aproximadament).

El 1783 fou obtinguda de Roma la relíquia insigne d'un crani, atribuït a Santa Cristina, i per donar-li el relleu que mereixia es projectà encara una ampliació del temple per la part posterior per fer-hi un cambril on s'havia de col·locar la relíquia i afegir unes dependències annexes (avui sagristia i petit museu). També es va voler aixecar un altar major destacat i el 1794/95 un comerciant lloretenc pietós, resident a Gènova, de nom Bartomeu Puigvert, conegut per *Xuclà*, va oferir efectivament a la santa un altar nou, de marbre, portat de la Ligúria amb les seves pròpies naus, segons diuen Hermenegildo de Urréjola i Josep M. Pons Guri, i un quadre pintat amb el martiri de Santa Cristina, fins ara, com dèiem, d'autor desconegut, que fou col·locat una mica després (almenys la feina del fuster fou pagada, potser amb retard, el 1799).

Altar del temple de Santa Cristina. Al centre i al fons de la imatge es pot observar el quadre de la santa.
Procedència: SAMLM.

Urréjola, a la seva monografia, escriu: “*El valioso altar de que nos ocupamos y el cuadro que forma su retablo, fueron regalados por D. Bartolomé Puigvert, hijo de Lloret de Mar y habitante, en aquella época, a Génova, quien llevó su esplendidez hasta el punto de hacerlo transportar a sus costas en sus propios buques.*”¹

Pons Guri, en el seu *Llibre de Santa Cristina*², reproduïx exactament el que deia Urréjola que, segons ell, ho feu d'un expedient conservat a l'arxiu de l'Obreria. En una nota a peu de pàgina, Pons Guri assegura, efectivament, que Urréjola utilitza l'expedient promogut per l'Obreria davant del Jutjat de Primera Instància de Santa Coloma de Farners de 1842, en què tot això ho diuen Salvador Fàbregas, de 66 anys, Joan Mataró i Domènech, de 72 anys, i Romà Bandrich, de 82 anys, fills i habitants de Lloret, quan es posa l'altar major del santuari. “En Bartomeu Puigvert –precisa la nota– era conegut per Xuclà i el seu avi, que tenia el mateix nom, era dels que havia anat a tirar l'art el primer quart del segle XVIII.” Aquesta última afirmació resulta molt interessant perquè arriba a la mateixa conclusió que nosaltres, com veurem més endavant. Pons Guri assegura que “retaule i pintura foren fets l'un per a l'altre”, d'aquí que encaixessin tan bé. “La pintura –continua Pons– deuria venir amb la tela enrotllada, tant per a la seva conservació com per l'espai a ocupar en la càrrega del vaixell. Això ens dona indicis per a la datació, relacionats amb el llibre de comptes d'administració de les obres tantes vegades esmentat, on trobem que es paguen jornals a dos genovesos l'any 1795 i que el febrer de 1799 –amb el retard acostumat– es paga el fuster de Lloret Joan Massià els treballs per forrar el quadre, sens dubte perquè havia estat enrotllada la tela”.

Josep Galceran, un altre historiador de l'època i secretari de l'Ajuntament, per tant proper a la paperassa oficial que podia aclarir dubtes, en la seva monografia³ que publica per entregues a la *Revista de Gerona*, no parla d'aquest extrem i només diu: “*Pero la belleza de la ermita radica en el presbiterio (...) En su fondo levántase majestuoso el artístico altar mayor*”. En fa la descripció i afegeix: “*Cierra el intercolumnio un gran lienzo, de autor desconocido, que cautiva la atención de cuantos visitan el santuario y al que admiran los inteligentes en la materia. Es dicho cuadro tal vez la obra de mayor mérito artístico que el santuario posee.*”⁴ Descriu la pintura però no en detalla ni procedència ni com va venir.

La primera cosa que crida l'atenció és la personalitat del comerciant Bartomeu Puigvert. Si tenim en compte el que va escriure Joan Sala i Lloberas⁵, resulta que:

“El 1922 vingué de Calella del Maresme una família de

pescadors que s'assentà a la vila, els Puigvert, coneguts per Es Soques, es dedicaven a la pesca del “torn” i de la “vaca” i amb nanses i palangrons. Melcior, un dels fills d'aquesta família, l'any 1930, es maridà amb Teresa, filla del patró Benvingut Andreu (a) *es Llagardaix*.”

Semblaria, doncs, que abans d'aquesta data no hi havia cap Puigvert a la nostra vila. Veurem que no era així. Potser influïts per aquesta afirmació i amb la idea de confirmar-la o desmentir-la, vam fer una repassada exhaustiva a tots els padrons de l'Arxiu Municipal que estan digitalitzats i penjats a la xarxa, és a dir, els de 1800, 1827, 1828, 1832, 1837, 1846, 1855, 1868, 1873, 1878, 1880, 1885, 1888, 1889, 1894, 1898, 1900, 1906, 1910, 1911 i 1920, (més de 50.000 noms llegits un per un) i, efectivament, en cap d'ells apareix cap família ni cap individu que porti el nom de Puigvert. Però havíem oblidat el cens de l'intendent Patiño de 1716, quan, en aplicació del Decret de Nova Planta, envia a tots els pobles un qüestionari per saber els recursos de cada lloc i el Comú de Lloret contesta, entre moltes altres coses, que “lo número de habitans que es trovan en lo terme, vila y parroquia de Lloret puja a 980; lo cual número se trova compost de 205 familias.” Tot seguit enumera les famílies i, precisament, la segona que posa a la llista és la d'un “Bartomeu Puigvert, cap de casa, d'edat 65 anys; té muller de 60, un fill de 14, altre de 13 i dos néts petits que no arriben a 4 anys. Son ofici es navegar ab una barqueta y tirar lo art”.

Aquesta informació, important, ens permet fer les nostres conjectures, tot i que les peces del trencaclosques no encaixen tan correctament com voldríem. En efecte, de l'anàlisi de la descripció familiar es dedueix que el Bartomeu Puigvert del document de Patiño hauria nascut aproximadament el 1651. La seva dona hauria nascut el 1656. El 1702 neix el primer fill i el 1704 el segon (possiblement hem de parlar de fills mascles). Cap al 1713 ja s'afegeixen dos néts que, segurament, són d'una filla de la qual no es parla en el document. És impossible, per l'edat, que siguin dels esmentats fills mascles (només hi hauria 8 anys de diferència entre pares i fills!) i, a més, com a descendents de la filla, en realitat, portarien un altre cognom i no el de Puigvert que, en tot cas, seria el seu segon.

Hem de suposar que els fills mascles que anomena el llistat de Patiño (i que el 1716 tenen, respectivament, 14 i 12 anys) devien tenir descendència pel seu cantó, cosa que no hem pogut comprovar per manca de padrons abans de 1800. Només que n'hi hagués un de mascle que seguís l'activitat familiar i la millorés i que, seguint el costum de l'època, portés el nom de l'avi –Bartomeu–

¹ DE URRÉJOLA, Hermenegildo. *La capilla de Santa Cristina*. 1891. Pàg. 56.

² PONS i GURI, Josep M. *El Llibre de Santa Cristina*. Obreria de Santa Cristina. 1977. Pàg. 60-61.

³ GALCERAN, José. “El santuario de Santa Cristina de Lloret de Mar (bosquejo histórico-descriptivo)” dins *Revista de Gerona*, núm. XII, desembre de 1891. Tot el treball està distribuït entre diversos números: XI i XII de novembre i desembre de 1891; II, III, IV, V, VI i VII de 1892, de febrer a juliol. Aquesta revista va ser editada enquadernada i, en aquest cas, aquests números formen part dels volums XV (els números I i II) i XVI (els altres).

⁴ Ídem. Pàg. 367 del número XII.

⁵ SALA i LLOBERAS, Joan. *La gent de mar a Lloret*. Ajuntament de Lloret de Mar. 1986. Pàg. 42.

podríem estar davant d'un Bartomeu Puigvert que podria ser el que protagonitza els fets de 1794/96, és a dir, la donació del retaule de marbre.

Sembla que, en realitat, fou així. Una dada interessant és que es dediquen a la pesca –tiren l'art, potser com a patrons- i tenen una barqueta amb la qual es dediquen al cabotatge. Aquesta barqueta senzilla de 1716, al llarg del segle pot haver anat agafant importància i esdevenir ja una nau cap a final del s. XVIII. Un dels néts, un presumpte Bartomeu Puigvert, doncs, pot ser el que intensifica la seva vida mercantil, se'n va a viure a Gènova, té embarcacions amb una de les quals transporta o fa transportar a Lloret les peces de l'altar de Santa Cristina, etc. És evident que el protagonisme no el podem atribuir al Bartomeu Puigvert, cap de casa del cens de Patiño, perquè el 1794 tindria 143 anys, i gairebé tampoc als seus fills mascles, gran i segon, que en tindrien 92 i 90 respectivament i és molt agosarat acceptar que en aquestes edats estiguessin amb plenitud de facultats per a l'operació de compra i tramesa de l'altar i, més encara, del quadre, del qual tenim notícies explícites quatre anys més tard, el 1799. Els néts també serien grandots, tindrien més de seixanta anys, però la seva activitat és força més creïble. I això encaixa

Façana de l'ermita.
Procedència: SAMLM.

perfectament amb la nota que insereix Pons Guri en el seu llibre, manllevant-la a Urréjola, on diu que Bartomeu Puigvert (a) *Xuclà* tenia un avi del mateix nom, que havia anat a tirar l'art el primer quart del segle XVIII. Aquest avi, segurament, és el que figura en el cens de Patiño. Tirar l'art era practicar un sistema de pesca de pobres, que assegurava una mínima subsistència. El seu nét, en canvi, ja havia adquirit un nivell molt superior en el món social.

A través d'altres documents de l'època tenim notícia d'altres persones de cognom Puigvert. El 1648, per exemple, hi ha el pagament de 50 lliures de dot a la filla de Joan Garriga, pel seu casament amb Jaume Puigvert.⁶ El 8 de març de 1668 trobem documentat, en una relació de confreres de la Tercera Regla de Sant Francesc⁷, l'ingrés de Cristina Puigvert, que confirma la seva professió solemne el 20 de març de 1669 i mor el 23 de juny de 1672.

En el *Llibre de definicions de comptes de la Universitat de la Vila de Lloret (1573-1788)*⁸, de l'Arxiu Municipal, en la relació de cobraments efectuats pel regidor en cap Francesc Campderà (cadastre, talles, repartiments diversos) de 1730 i 1731 hi figura tres vegades (pàg. 80 r, 84 r i 89 v) l'esment a "lo Pubill Puigvert", en el primer cas escrit sense t final. Paga, en general, 15 sous i 10 diners cada vegada, excepte en la primera anotació.

En el llibre 3er de batejos de la parròquia trobem el 24 de gener de 1793 el de Joan Monter Hortoll, fill de Josep Monter Puigvert i nét de Cristina Puigvert (potser l'esmentada confradesa de Sant Francesc).

En els llibres 13-14 hi trobem el 25 de març de 1851 el d'Isidre Puigvert Bardalet, fill de Joan Puigvert Bruguera (de Sant Iscle de Vallalta) i de Maria Bardalet Raurell. Els avis paterns són Joan Puigvert i Teresa Bruguera, i els materns, Josep Bardalet i Maria Raurell. Observi's que Joan Puigvert Bruguera ja té el seu origen en la mateixa àrea geogràfica (el Maresme) d'on vindran els Puigvert (a) *Soques*, l'any 1922, com explica Joan Sala Lloberas.

Hi ha, doncs, una mínima presència de membres de cognom Puigvert almenys des del segle XVII tot i que al llarg del segle XIX no figurin oficialment inscrits en els padrons d'habitants. Potser, en algun cas, el seu centre d'interès es troba més a Gènova que a Lloret. De tota manera, reflexionant sobre aquest punt i retornant al Bartomeu Puigvert protagonista de la donació de l'altar, es podria interpretar que aquest personatge passa de puntetes per Lloret i desenvolupa plenament la seva vida comercial a Itàlia, d'aquí que, en els nostres arxius civils, no figuri cap referència a la seva persona. Però això no sembla coherent amb alguns detalls. Es diu que és conegut amb el sobrenom de *Xuclà*. Si no fos una

⁶ Dada facilitada per Carlos Macià Aldrich, treta del *Llibre de definicions de comptes de la Universitat de la Vila de Lloret (1573-1788)*.

⁷ DOMÈNECH i MONER, Joan. *Llibre de la Tercera Regla de Nostre Pare Sant Francesc. Terciaris franciscans a Lloret (1667-1735)* Quaderns de la Selva, Revista del Centre d'Estudis Selvatans, 31, Santa Coloma de Farners. 2019.

⁸ SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar – Universitat o comú de Lloret. *Llibre de definicions de comptes de la Universitat de la Vila de Lloret (1573-1788)*. CID: 100.001.0530_087.009.001.

persona relativament arrelada al poble no tindria un motiu acceptat i estès. D'altra banda, si no portés una vida activa i continuada en contacte amb els lloretencs, difícilment podria haver desenvolupat una devoció tan intensa que el portés a un dispendi notable com el que degué fer per pagar l'altar de marbre i el quadre objecte d'estudi. Per tant, abans d'anar a Gènova havia de tenir un cert pes a la població, independentment que figuri o no en els padrons d'habitants (d'altra banda molts no conservats i altres fets amb moltes mancances).

Tot i això, ens proposem buidar els manuals notariaus de Lloret de l'època corresponent, guardats a l'arxiu de Girona, per veure si hi ha alguna notícia referida al Bartomeu Puigvert esmentat. I, evidentment, també explotarem, quan sigui factible, la possibilitat de mirar els manuals notariaus de Gènova del seu temps, per si hi ha referències i, sobretot, si pot existir algun contracte amb algun pintor o amb algun venedor de quadres. De la mateixa manera que un dia vam trobar, a Girona, el document amb el qual els obrers de Santa Cristina contractaven amb Jaume Forner el retaule renaixentista del qual ara queden només quatre taules, s'hauria de trobar algun contracte de la compra o de l'encàrrec del quadre portat de Gènova. De moment, l'autoria del quadre i la presència dels Puigvert als padrons entre 1716 i 1922 és un misteri.

Val a dir que l'afirmació de Sala Lloberas que la família Puigvert ve a Lloret el 1922 sí que és certa i corroborada. El padró de 1925 sí que porta anotats, per primera vegada, els Puigvert, que són a Lloret, segons s'explicita, fa uns dos anys. Per tant, vol dir que apareixen a la nostra vila cap al 1922 o 1923. De la petita informació que faciliten les anotacions del padró es dedueix que la família Puigvert ve encapçalada per la senyora Elvira Català Ferrer, de 51 anys, natural de Santa Susanna (el Maresme), casada –però de l'home no se'n parla– i que sap llegir i escriure, i s'instal·la al número 1 del carrer Baix de la Riera. Amb ella vénen 5 fills que havien nascut a Calella: Joaquim Puigvert Català, de 26 anys, solter, que sap llegir i escriure i ja fa de pescador; Melcior, de 18 anys, també pescador (que és el que es casarà, segons diu Sala Lloberas, amb Teresa Andreu); Dolors, de 16 anys, dedicada a “*sus labores*”; Joan, de 14 anys, també pescador (que es casarà, anys després, amb Francesca Paquita Deyàs Saurí, nascuda el 1910); i Salvador Puigvert i Català, de 8 anys, que en aquells moments encara anava a l'escola.

Arribats a aquest punt i sobre aquest tema hem de tenir en consideració, també, la narració de Jordi Soliguer Mas, a les pàgines 174 i 175 del seu llibre *Clau de volta*⁹ on, parlant de la senyora Carme Antoni Joan Passapera, que l'any 2008 tenia al voltant d'uns 80 anys, trasllada al paper una explicació que aquesta li va fer un bon dia:

“El meu besavi, Sebastià Bonhome, tenia una barca grossa i navegava de cabotatge fent transport marítim

entre diversos ports del Mediterrani. Ell fou qui va portar per mar els marbres de l'altar de Santa Cristina, que va anar a buscar a Trieste, a Itàlia. No va voler cobrar el transport, que va considerar la seva aportació a les obres d'embelliment de l'ermita. Dit això, va interrompre el seu relat i em digué: “*Un moment*”. S'aixecà amb determinació i es dirigí a una altra habitació a cercar quelcom. Quan va tornar portava un petit objecte dins la mà closa. “Això –em va dir mirant-me als ulls– no li he ensenyat mai a ningú. La meua mare ho duia sempre amb ella quan va estar malalta, el darrer temps de la seva vida, perquè li inspirava molta devoció.” Va obrir la mà i va mostrar-me una cadena que semblava de plata. En un cap lluïa un Sant Crist i, a l'altre, una capseta que es podia obrir; a l'anvers, les paraules Jesús, Maria i Joseph, i, al revers, gravats, una creu i dos xiprers. Va obrir-la. A dins, darrere d'un vidre mig entelat, s'hi llucava un petit fragment d'os. Era un reliquiari. Un reliquiari de Santa Cristina! Era l'obsequi que va rebre el seu besavi en recompensa pel transport gratuït dels marbres de l'altar que avui presideix l'ermita.”

Quadre de santa Cristina de Lloret.
Procedència: SAMLM. Autor: Tito Llorca

⁹ SOLIGUER MAS, Jordi. *Clau de volta*. Club Marina Casinet. Lloret de Mar. 2010.

En Jordi Soliguer va aconseguir que la Sra. Carme Antoni Joan, abans de morir, li cedís aquest reliquiari per a l'ermita de Santa Cristina, on ara es guarda. Vet aquí, doncs, una altra versió de la vinguda del nostre altar desmuntat, aquesta vegada recollida de la memòria oral, amb les possibles equivocacions involuntàries, però amb moltes confirmacions. La Sra. Carme afirma que el seu besavi va portar l'altar de Trieste. No creiem que aquest fos l'origen de la carrega, atès que Trieste és un port de la mar Adriàtica i, en canvi, Gènova i Carrara, d'on devia sortir el marbre, queden de la part de la mar Tirrena. No calia anar tan enllà. El que pot ser és que Sebastià Bonhome anés habitualment a Trieste i hagués aprofitat una d'aquestes anades, ja de tornada, per carregar els marbres a Gènova.

El problema més gros rau, altra vegada, no pas en el lloc sinó en el temps transcorregut. Entre el besavi i la Sra. Carme podem admetre un espai d'uns 130 anys. Sebastià Bonhome caldria situar-lo, doncs, al voltant de 1878. És evident que no encaixa amb la data documentada de vinguda dels marbres, que és el 1794. Hi ha un salt de 84 anys. Hem d'entendre que la Sra. Carme podria parlar del seu "besavi" amb sentit molt ampli (es podria tractar d'un rebesavi o d'un avantpassat més antic).

Hem revisat uns quants padrons de l'Arxiu Municipal i a la pàgina 46 del de 1880 hi ha empadronat amb el núm. 579, al carrer de la Sènia del Barral núm. 16, un Sebastià Bonhome, de 56 anys, vidu, mariner, que viu amb Dolors Bonhome Quintana, de 27 anys, soltera. Restant l'edat del Sebastià de l'any del padró, resultaria haver nascut l'any 1824, trenta anys després de la vinguda de l'altar. Ens falta una altra generació entremig, cosa que avalaria que, en comptes del besavi, hagués hagut de parlar del rebesavi, com a mínim. D'altra banda, revisant documentació de Marina de l'Arxiu de Lloret hem trobat unes quantes patents de Sanitat a nom de Sebastià Bonhome. Consta que té un llogat anomenat *Santa Francisca*, de 3 tones, tripulat per quatre persones (un patró i tres tripulants), amb el qual torna de Barcelona de buit, amb llast, el 20 de maig de 1867 i ho repeteix el 20 de desembre del mateix any. El 13 de juny de 1868 surt de Lloret cap a Barcelona, amb càrrega de carbó i altres coses i torna a Lloret el 20 de juny. Repeteix la mateixa operació el primer d'agost de 1868 i retorna a Lloret el 8 d'agost següent. Queda clar que es dedica al cabotatge però sembla que es limita a les costes catalanes. D'altra banda, la seva vida de mariner s'allunya de la data de vinguda de l'altar. Caldria, doncs, afinar les dues versions per saber si Sebastià Bonhome era, realment, propietari de la barca o un encarregat per compte de Bartomeu Puigvert, en el cas de l'expedició que portava l'altar; si no, difícilment encaixen els dos relats. Déu n'hi do quines complicacions.

Mentrestant, però, s'ha de tenir en compte alguna troballa accidental més intrigant encara sobre aquesta temàtica del famós quadre. Per exemple, l'especialista en hagiografia de Santa Cristina, Marcello Moscini, bon amic amb qui estem habitualment en contacte epistolar

i hem intercanviat informacions i fotografies, fins fa poc professor d'Art a Venècia, mirant *on line* un inventari penjat a les xarxes sobre els béns artístics eclesiàstics de la regió italiana de la Ligúria, concretament de la diòcesi de Gènova, va quedar sorprès per un quadre reproduït que li féu recordar el de l'altar major de Santa Cristina de Lloret, ermita que ell coneix perfectament per haver-hi estat diverses vegades (en una d'elles fent una conferència sobre la màrtir). Estava, però, referit a una altra santa i, per això, a priori, podia passar encara més desapercebut. Moscini demanà el nostre e-mail a l'amic Roberto Basili, de Bolsena, i ens avisà, tot seguit, del que acabava de descobrir per mirar de confirmar-ho. Ens va faltar temps per contactar amb Moscini, per entrar en l'enllaç que ens va donar i per comprovar, efectivament, que dins de l'inventari hi havia l'existència d'un quadre idèntic al de Lloret catalogat, en aquest cas, sota el nom de *Martirio de sant'Orsola*. Però no deia ni en quin lloc era, ni qui era l'autor, cosa que ens hauria anat bé per acostar-nos, tal vegada, al pintor que va fer el quadre de Lloret, que, com s'ha dit, ens és desconegut. Observant qui eren els responsables de l'inventari, vam escriure a Roma, a l'*Ufficio Nazionale per i beni culturali ecclesiastici e l'edilizia di culto*, a la via Aurèlia 468 (Roma 00165), a l'atenció de la doctora Francesca Maria d'Agnelli que, amb molta gentilesa, ens va contestar i ens va remetre a una altra especialista que creia que ho dominava millor, la doctora Maria Grazia Di Natale. El contacte amb aquesta ens va permetre, en efecte, fer un important pas endavant. La doctora Di Natale ens va contestar també molt atentament i ens va indicar que la pintura es trobava a l'església de San Nicola da Tolentino, de la mateixa ciutat de Gènova. Es va mostrar molt interessada en el tema i oberta a col·laborar fins al punt d'assegurar que, si el nom de *Martirio de sant'Orsola* l'havien posat els que havien fet l'inventari, intentant identificar el tema de la pintura, però no era el veritable, estava disposada, si podíem demostrar la relació d'un quadre amb l'altre, de canviar el que fos necessari per ajustar-ho a la realitat.

L'església de san Nicola da Tolentino es troba prop de l'aeroport de Gènova. Fou construïda després de 1597, pels pares agustins descalços. L'edifici ha estat molt modificat al llarg dels segles. En els últims temps, el 1908, per exemple, es restaurà l'interior i la façana. El 7 de novembre de 1942, durant un terrible bombardeig que tingué lloc en el curs de la Segona Guerra Mundial (1939-1945), fou destruïda en gran part, com també el convent annex. L'església fou reconstruïda el 1945 i el 1950, i encara ampliada cap al 1964 i el 1970. Després de la construcció d'una nova façana (1976-77), va ser definitivament consagrada pel cardenal Giuseppe Siri el 7 de juny de 1980. No és excessivament gran, té una sola nau, amb decoracions de gust rococó, i àmplies capelles laterals riques en marbres. Té diverses obres d'art conservades. Un fresc de Lazzaro Tavarone a la contrafaçana, un grup escultòric de fusta de *San Nicolo con la Madonna e le animi purganti*, de Pasqual Navone, la *Madonna del parto*, imatge atribuïda a Tommaso Orsolino, *I profanatori del tempio* i *Le nozze di Cana*,

de Giovanni Battista Paggi, una imatge de la *Madonna della Misericordia*, de Tadeo Carlone, la *Madonna della Consolazione*, de Bartolomeo Guidobono, i un *Martirio di san Lorenzo*, de pintor desconegut (del segle XVI), i conté diverses sepultures d'artistes i personatges importants.

Coneguda l'església, situada a la Salita de la Madonnetta, 1 (districte postal 16136 de Gènova), el pas següent consistí en intentar parlar amb el rector o responsable de la parròquia. Vam enviar-hi sengles cartes per correu electrònic i per correu ordinari (la segona vist que no contestaven el primer correu i dubtant de si teníem bé l'adreça). Davant del silenci perllongat, i com que vam localitzar un telèfon, el nostre amic Mario Zucchitello de Tossa, ell que és italià i parla aquella llengua amb fluïdesa, s'encarregà de trucar-hi i aconseguí parlar amb aquella gent, que li asseguraren que no sabien res del tema i que, a més, no havien rebut cap carta. Tot i això, sigui perquè la telefonada els va implicar d'una forma directa, sigui perquè, realment, els arribà una de les cartes després, tot seguit vam rebre un e-mail del rector de la parròquia, el pare Randy, que ens tranquil·litzava en el sentit que sí que el quadre el tenien a la seva església, i que el guardaven a la sagristia, però que no en sabien l'autor ni en tenien cap altra explicació.

Hem avançat, doncs, una mica, però encara ens falta fer molta feina i, sobretot, tenir molta sort. Hem fet, això sí, un gran descobriment. El quadre de Lloret té una rèplica a Itàlia. No deixa de ser una dada important. El d'allà pot ser un esbós del de Lloret? Una còpia? Compte, altra volta, amb el factor cronològic. Els tècnics que han elaborat l'inventari dels béns artístics i eclesíastics de la Ligúria ens han creat un problema afegit. Situen la pintura que tenen a Gènova dins del segle XVII. Si això és cert, Bartomeu Puigvert no podia encarregar el quadre a l'autor. Són de segles diferents. Podem imaginar, doncs, dues opcions:

La primera, que existeixen en una església, estudi o convent, uns quadres d'algun pintor amb martiris de sants, fins i tot algun de repetit o semblant, i que Bartomeu Puigvert, que coneix la iconografia de la mort de Santa Cristina, els veu i se n' enamora d'un, que considera que reflecteix bé el final de la màrtir, i el compra, pensant que anirà bé per a Lloret¹⁰.

La segona, que Puigvert veu a l'església de san Nicola o en algun altre lloc el martiri de sant'Orsola –o, potser, sense aquest nom- i se'n fa fer una còpia per un pintor contemporani seu, aplicant l'escenografia a Santa

Cristina. De fet, el quadre de Lloret sembla més acabat i de millor qualitat que l'altre. Caldria veure, igualment, si de l'encàrrec n'hi ha alguna constància notarial.¹¹ Aquesta serà, com dèiem anteriorment, una de les línies per seguir investigant.

Val a dir, també, que malgrat que, segons com, sembla que els italians no s'hi han fixat, nosaltres observem clarament en el quadre que tenen ells a la sagristia de San Nicola un petit requadre més o menys rectangular a la part superior de la tela, per damunt dels personatges que miren l'execució de la Santa, amb unes paraules escrites que podrien ser el nom del quadre o el nom de l'autor. Primer, el cor ens havia fet pensar que podria dir-hi el nom del pintor (i encara, a estones, ho pensem perquè sembla que la primera paraula comença amb B i pot dir Bartolome...) Després, i atès que també podria ser la primera lletra una M ens sembla que pot dir "Mart..."

Quadre de sant'Orsola a l'església de San Nicola da Tolentino de Gènova.

Procedència: Família Domènech.

¹⁰ Els pintors de les diferents èpoques, sobretot els especialitzats en temàtica religiosa, tenien la seva cultura hagiogràfica, coneixien més o menys la vida i miracles de cada sant o santa i les semblances d'una verge amb una altra, de manera que, ja en temps del gòtic, en els retaules antics, quan en dedicaven un a una figura principal, feien sortir sovint les altres santes de vida o martiri semblant en altres llocs del retaule. Un retaule podia ser dedicat a santa Llúcia, per exemple, i tenir a la predel·la, o taula de la base, les imatges de santa Cristina, santa Bàrbara, santa Úrsula, santa Caterina... i un altre dia feien a l'inrevés. Si els encarregaven un retaule per a santa Caterina, a la predel·la hi posaven santa Llúcia, santa Úrsula, santa Cristina, i així semblantment. (Ho expliquem en el nostre article inèdit *Una Santa Cristina al Ripollès*). Evidentment, la figura femenina que representava la santa podia ser la mateixa, canviant-li els atributs. És a dir, com en les fàbriques modernes d'imatges. Et venen un sant Narcís, amb capa, bàcul, mitra, i si vols un sant Elm, et posen la mateixa figura, afegint un petit vaixell en una m

¹¹ Generalment, dels contractes entre obrieres o institucions o persones i pintors se n'aixecava acta notarial. Vegeu la que es formalitzà entre l'Obreria de Santa Cristina de Lloret i el pintor Jaume Forner o Fornés, el 1612, a DOMÈNECH i MONER, Joan. "El retaule renaixentista de Santa Cristina" dins el *Bulletí de l'Obreria de Santa Cristina*. 2005.

i optem per pensar que deu portar escrit *Martirio de sant'Orsola* –potser això és més lògic- i que és d'aquí on van treure la identificació del tema els redactors de l'inventari que va veure en Marcello Moschini. Sembla coherent. Ens caldria una fotografia clara de la part superior de la pintura per ampliar-la perquè ara, en fer-ho de la foto que tenim, ens queda molt desenfocada. Però segur que hi ha una o més paraules escrites. Hem tornat a contactar amb el rector de san Nicola, el pare Randy, per veure si ell ens ho pot llegir i dir, però entenem que el quadre deu estar penjat a la paret i una mica amunt, i tampoc ho arriba a veure bé. Ens ha contestat que no es llegeix “*nulla cosa*”. No gosem dir-li que agafi una escala i s'hi enfilii. Tocarà anar a Gènova quan no hi hagi la pandèmia!

Apèndix

Ja fora del rigor i esperit crític que hem intentat mantenir fins ara i amb ganes d'insinuar alguna possibilitat, ens atreviríem a dir que caldria no perdre de vista l'obra del pintor Lazzaro Tavarone, que s'esmenta com autor d'alguna pintura de l'església de San Nicola, com hem vist, per certes concomitàncies que podem trobar a la seva vida i pintura, tot i que presenta, també, diferències. Si més no, val la pena tenir-lo en compte. Tavarone era de l'escola genovesa, va viure entre 1566 i 1641, per tant coincideix en l'època que els tècnics atribueixen a l'obra de la sagristia de San Nicola. És dels que té algun quadre a l'inventari on hem trobat la rèplica del quadre de Lloret, precisament un altre Martiri de Santa Úrsula (aquest sense dubte pel que fa la protagonista perquè la part baixa de la tela, a l'esquerra, inclou un escrit identificatiu, que diu: “*Sacellum hoc his divae Ursula eius simulacris de elemosinis colatis fuit adornatum anno a virgineo partu MDLXXXVI*” (l'obra és, doncs, de 1586, quan el pintor té 20 anys). La traducció seria: “Aquesta capella fou adornada amb la representació de la seva santa, Úrsula, d'almoines que s'aplegaren, l'any 1586 del part de la Verge” (és a dir, del naixement de Crist). I ja hem vist que té un fresc i segurament altres obres a l'església de San Nicola.

Per cert, en aquest temple s'inventaria un quadre del *Martirio de san Lorenzo* d'autor ignorat, del segle XVI. Però, en canvi, consta que Lazzaro Tavarone, que havia estat a Espanya acompanyant el seu mestre Luca Cambiaso, invitats de Felip II (1583) i treballà a l'Escorial (1590), tornà a Gènova el 1591 i treballà per la ciutat i els seus voltants i va pintar un *Martirio de san Lorenzo* (1622) per a la catedral. *El Martirio de san Lorenzo* de San Nicola no podria ser també d'ell?

Si comparem el quadre de Lloret (i el de la sagristia de Gènova) amb aquest martiri de santa Úrsula seu que hem esmentat fa poc, trobem una composició semblant, bé que invertida de costat (amb els botxins a una banda i la màrtir a l'altra) i, al cel, uns angelets que ja li porten la

corona del martiri. Els angelets hi són a totes tres teles. El botxí fa servir un arc que és de la mateixa factura també en totes tres teles i en altres del pintor.

No tindria Lazzaro Tavarone una vinculació especial amb aquesta església de San Nicola de Tolentino? Tindrem la sort de trobar alguna prova que pogués ésser l'autor de la pintura de sant'Orsola de la sagristia? O que aquesta hagués sortit d'algú de la seva òrbita? I que això es relacionés amb el quadre de Lloret? Cal, evidentment, controlar el cap i el cor. I també cal anar buscant i comparant sense pressa. De moment, s'ha fet un primer pas i hem tingut una sorpresa impensada i, certament, per als que ens agraden aquestes coses, gratificant.

Detall del quadre de santa Cristina de Lloret, amb un primer pla de la santa.
Procedència: SAMLM.

Breu història sobre el telègraf a Lloret de Mar

Josep Maria Masses Tarragó

Llicenciat en Història

María Pery Ventosa

Llicenciada en Història

En aquest treball es fa una aproximació al telègraf a Lloret de Mar, d'ençà que es va obrir al públic l'estació telegràfica l'any 1883 fins al primer quart del segle XX. A continuació es relata la història d'alguns oficials de telègrafs i de l'oficial del cos de Telègrafs, Cristóbal Bolufer Salvador. Per acabar es relaciona el personal del cos de Telègrafs destinats a Lloret de Mar durant aquell període de temps.

A Lloret de Mar, l'obertura de l'estació telegràfica¹ va arribar el 20 de febrer de l'any 1883 i des d'aquest moment van ser destinats diversos oficials de Telègrafs i altre personal de suport del cos de Telègrafs, els quals estaven a càrrec d'aquest servei.

La premsa es feia ressò d'aquest important fet. El diari liberal *La Iberia* en donava la notícia: "El lunes se inauguró la estación telegráfica de Lloret de Mar"².

Lloret de Mar va ser la primera estació telegràfica que va obrir al públic de les tres estacions costaneres. La següent va ser la de Sant Feliu de Guíxols al mes de març i la de Palamós al mes de juny de l'any 1883.

Pel que fa l'activitat de l'estació telegràfica de Lloret en el segon aniversari de la seva posada en marxa, és a dir al febrer de l'any 1885, el nombre de telegrams privats expedits a poblacions peninsulars era de 1087 i a l'estranger 160. Pel que fa als telegrams rebuts de poblacions peninsulars era de 993 i de l'estranger 161³.

A Blanes es va endarrerir la instal·lació de l'estació telegràfica municipal fins el mes de maig de 1895, segons es comunicava al periòdic *El Distrito Farnense*:

*"Es seguro que el día 1º de Mayo quedará abierta al público esta estación telegráfica municipal. La línea se halla completamente instalada y sólo falta montar el aparato Moorsee y empalmar el ramal, que partirá del sitio conocido por las Animas en la carretera de Tordera, distante unos 400 metros de la población"*⁴.

Posteriorment mitjançant la Reial Ordre de 13 de gener de 1891 de la *Dirección General de Correos y Telégrafos* s'aprova la classificació de les estacions de la xarxa telegràfica espanyola, en la que l'estació telegràfica de Lloret de Mar estava inclosa en la *Relación de las estaciones estafetas limitadas, servidas por personal facultativo*⁵.

Estacions de servei limitat: de les nou fins les onze del matí i de les tres a les sis de la tarda. Els diumenges de les nou del matí a les dotze de la tarda⁶.

MINISTERIO DE LA GOBERNACIÓN.

Dirección general de Correos y Telégrafos.

Sección de Telégrafos.

El día 20 del actual se abrió al público con servicio limitado la estación telegráfica del Estado, de Lloret del Mar, sección de Gerona.

Madrid 26 de Febrero de 1883.—El Director general, Luis del Rey.

Notícia apareguda a la *Gaceta de Madrid* el 28 de febrer de 1883.

Procedència: Família Masses.

¹ *Gaceta de Madrid*, 28-02-1883. Pàg. 447.

² *La Iberia*, 21-02-1883. Pàg. 3.

³ *El Lloretense*, 01-03-1885. Pàg. 6.

⁴ *El Distrito Farnense*, 28-04-1895. Pàg. 3.

⁵ *El Telégrafo Español*, 13-02-1891. Pàg. 38.

⁶ Reial Decret de 13 de gener de 1891. Ministerio de la Gobernación. Publicat a la *Revista de Telégrafos* 16 de febrer de 1891. Pàg. 61.

El fet de tenir en correcte estat de funcionament les línies telegràfiques era de vital importància, fins al punt que la seva renovació era notícia al periòdic El Lloretense: “*Han empezado los trabajos de renovación de postes en la línea telegráfica de esta villa*”⁷.

També es constata que un treballador de la classe Aspirant a Oficial Segon del Cos de Telègrafs, destinat a Lloret, s’ofereix a permutar el seu destí amb algun altre aspirant en un altre lloc de destí. Per aquest motiu escrivia el següent text sobre Lloret com a destí a la revista *Electrón*:

“*Permuta - Magnífica y pintoresca estación en la orilla del mar, se desea permutar con otra limitada o completa, de encargado o de segundo. Dirigirse a Lloret de Mar*”⁸.

Dins del col·lectiu de telegrafistes destinats a Lloret de Mar destaquem un personatge que va ser cap de Telègrafs, l’oficial telegrafista Eduardo Sainz Noguera, que va estar al capdavant de l’estació telegràfica de Lloret de Mar en els seus primers anys de funcionament. Una persona culta i polifacètica que, el primer de gener de l’any 1885, va fer possible que veiés la llum el primer periòdic de Lloret, *El Lloretense. Periódico científico, literario y de intereses generales*, del qual ell era fundador i director.

El Lloretense es va deixar de fer a l’any 1886 i Eduardo Sainz va col·laborar amb l’altre periòdic, també de Lloret, *El Distrito Farnense. Periódico independiente de avisos y noticias*, fundat l’any 1893 i dirigit per Hermenegildo de Urréjola. En el seu número 3 es publicava una sentida carta de Sainz Noguera sobre Lloret de Mar de la qual destaquem dos dels seus poètics paràgrafs.

*¡Lloret de Mar!... La villa queridísima de mi alma,
donde vi deslizarse los días más hermosos de mi
juventud primera; tú serás siempre la patria de mis
sentimientos.*

*Tú me diste amigos sinceros que hacían deliciosa mi
estancia entre tus blancas y esbeltas casas,*

bajo el cielo azul que te cobija y

el cadencioso rumor de las olas que besan tu planta ⁹.

Posteriorment va continuar amb la seva carrera a Telègrafs, essent destinat a diferents llocs com València, Caldes de Malavella, Barcelona i, finalment traslladat, l’any 1907, de nou a València.

També destaquem un altre oficial telegrafista, Luis Asensi, del qual, segons es pot veure al periòdic *El Distrito Farnense*, s’elogiava la seva humanitat amb el següent comentari al ser traslladat de Lloret a un altre destí: “*Ha sido trasladado a Chelva el jefe de Correos y Telégrafos de esta D. Luis Asensi, quien en el año escaso que ha estado al frente de esta estación, ha sabido dejar en todos imperecederos recuerdos. Los vecinos de Chelva están, pues, de enhorabuena*”¹⁰.

Com a curiositat, l’oficial Luis Asensi, cinc anys després, l’any 1898, va ser destinat a Puerto Rico.

En aquest punt, descriu la curta història de la vida d’un Oficial Telegrafista destinat a Lloret de Mar, el meu besavi Cristòbal Bolufer Salvador.

El meu besavi va néixer a Xàbia (Alacant) l’any 1868, va ser destinat a Lloret de Mar l’any 1909, en el lloc que ocupava un altre oficial telegrafista, el Sr. Federico Maspons Amat. El canvi de destí normalment tenia la finalitat de promocionar en l’escala del cos de Telègrafs, però no només comportava un canvi professional de lloc de destí sinó el trasllat, com en el seu cas, de tota la seva família. Cristòbal Bolufer va ser ascendit¹¹ d’oficial cinquè a oficial quart l’any 1910 quan ja portava prop d’un any a Lloret de Mar.

El càrrec de cap de Telègrafs, a més, donava dret de residència. És per això que ell i la seva família, dona i quatre fills, van venir a viure a Lloret i concretament a la *Casa Capitular*,¹² o el que coneixem com a Casa de la Vila, a la planta superior d’aquest edifici, l’actual Ajuntament, en un moment en el que al seus baixos hi havia una garjola. Al llarg d’aquells anys a Lloret, a més d’incorporar-se a la plaça de telegrafista, ell i la seva família es van incorporar al nou poble de destí fent amistat, tant els pares com els seus fills, amb la gent de Lloret. Tot això segons explicava la meva àvia.

Amb anterioritat a aquest darrer destí el meu besavi havia estat destinat com a cap de Telègrafs en diferents localitats com Cadis l’any 1896, Benidorm¹³ l’any 1898, Alcoi¹⁴ l’any 1900 i Mequinsa¹⁵ l’any 1908. Es per això que tant la meva àvia com els seus germans eren nascuts als diferents llocs de destinació del seu pare.

Posteriorment va ser traslladat a Barcelona i finalment, com a conseqüència del trasllat de l’oficial quart, Sr. Maspons, a Barcelona va poder venir a Lloret.

⁷ *El Lloretense*, 06-12-1885. Pàg. 7.

⁸ *Electrón*, 10-09-1898. Pàg. 6.

⁹ *El Distrito Farnense*, 23-07-1893. Pàg. 1.

¹⁰ *El Distrito Farnense*, 27-08-1893. Pàg. 1.

¹¹ *Electrón*, 20-12-1910. Pàg. 9.

¹² SAML M – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. *Padrón general. Formado por su Ayuntamiento con arreglo á la ley Municipal y demás disposiciones vigentes segun el Censo de 1910* [2on volum]. 1911. CID: 100.002.2664.165_007.006.004.

¹³ Anuario del comercio, de la industria, de la magistratura y de la administración. 1898. Pàg. 731.

¹⁴ Padrón municipal de Alcoy (Alicante) de l’any 1900.

¹⁵ Anuario del comercio, de la industria, de la magistratura y de la administración. 1908. Núm. 2. Pàg. 1304.

*“Oficial quinto D. Cristóbal Bolufer y Salvador, de Barcelona á Lloret de Mar. Oficial cuarto D. Federico Maspons y Amat, de Lloret de Mar á Barcelona”*¹⁶

Després de dos anys com a oficial quart, responsable del telègraf a Lloret de Mar, li va ser concedida al setembre de 1911, una llicència de 20 dies per malaltia i al cap d'uns dies, el 22 de setembre, el meu besavi, de 43 anys d'edat, i amb una carrera prometedora, no es va poder incorporar de nou a la seva estimada i vocacional feina. Va morir sobtadament i va ser enterrat al Cementiri de Lloret.

M'imagino que va morir sobtadament, perquè un cop consultat al Cementiri de Lloret, em van comentar que havia estat enterrat en una zona comuna sense cap identificació, cosa que no em quadra amb una persona ordenada i cultivada com era, segons em va comentar la meva àvia i filla seva. Era una persona culta pel moment que li va tocar viure i que, entre d'altres qualitats, tenia la de tocar el piano. La meva àvia també em comentava que el seu pare portava uniforme amb pistola i que ella guardava molt bon record de la seva infantesa a Lloret.

La seva defunció va ser comunicada per la revista *Electrón*¹⁷, i també el Diari de Girona¹⁸ donava la notícia de la seva mort:

“Ha fallecido en Lloret de mar el oficial cuarto del cuerpo de Telégrafos D. Cristóbal Bolufer y Salvador. DEP”.

Cristóbal Bolufer Salvador
Procedència: Família Masses. Data: 1900 ca.

Pel que fa la resta de membres del cos de Telègrafs destinats a Lloret de Mar abans i després del meu besavi, en l'Annex següent es relaciona el personal del cos de Telègrafs destinat a Lloret amb la seva categoria professional, de 1884 fins a 1917. En aquests aproximadament 23 anys van estar destinats a Lloret 25 membres del cos de Telègrafs. D'aquests, segons les diferents categories hi va haver:

1 aspirant primer; 8 aspirants segon; 3 aspirants tercer; 2 auxiliars tercer o de tercera; 5 oficials cinquè; 4 oficials quart; 1 oficial segon; i 1 oficial primer.

Els que més temps van estar destinats a Lloret van ser:

- Aspirant segon Manuel Montenegro y Antón amb 41 mesos.
- Oficial quart Gabriel Buïgues y Cabrera amb 40 mesos.
- Oficial cinquè Federico Maspons y Amat amb 35 mesos.
- Aspirant primer Lorenzo Camarero y Malcorra amb 33 mesos.
- Oficial quart Cristóbal Bolufer y Salvador amb 32 mesos.

En el cas de Cristóbal Bolufer, si no s'hagués mort a Lloret de forma sobtada crec que hauria estat molts més anys ja que era una família nombrosa molt contenta de viure a Lloret i és aquí on va promocionar (ascendir) d'oficial cinquè a oficial quart, sense necessitat de canviar de destinació. També es constata que hi va haver un grup de 5 oficials que van residir a Lloret de Mar molt poc temps, entre 2 i 5 mesos.

A finals del segle XIX es van consolidar com a funcionàries les primeres dones al Cos de Telègrafs. Aquest fet també va tenir a Lloret, una mica més tard, la seva repercussió, amb la destinació a l'any 1917 de l'auxiliar de tercera, Sra. Josefa Gálvez Navarro.

Amb aquest treball s'ha pretès donar a conèixer alguna cosa més del telègraf elèctric al nostre país i a la nostra vila, en un període de temps que, com ha dit algun autor, de 1875 a 1924 es pot considerar l'època daurada del telègraf, ja que era l'únic mitjà de comunicació que abastava àmpliament les necessitats de la societat ¹⁹.

¹⁶ *Electrón*, 10-02-1909. Pàg. 8.

¹⁷ *Electrón*, 01-10-1911. Pàg.

¹⁸ *Diario de Gerona*, 13-10-1911. Pàg. 6

¹⁹ CRESPO, María Victoria. *Los caminos de la comunicación: La Telegrafía Eléctrica en España. Comunicación presentada al XII Congreso Internacional de Caminería Hispánica*, realitzat del 24 al 29 de juny de 2014, al Colegio de Ingenieros de Caminos. Pàg. 5.

Annex: Relació de personal del Cos de Telègrafs destinat a Lloret de Mar, de desembre de 1884 fins el gener de 1917.

Trasllat (origen i/o destinació), nom i categoria	Nom i número de revista o periòdic referenciat					Categoria i nom	Data
	Electrón	Revista de Telègrafs	Telègrafo español	El Lloretense	Distrito Farnense		
Oficial del cos de Telègrafs a Lloret de Mar.				1		Oficial segon.	31/12/1884
Trasllat: oficial segon D. Eduardo Sáinz Noguera de Lloret de Mar a Girona.	-	146	-			Cap de Comunicacions D. Eduardo Sáinz Noguera.	16/08/1886
Trasllat: aspirant D. Fernando Julián de la Cruz de Barcelona a Lloret de Mar.	-	146	-			Aspirant segon D. Fernando Julián de la Cruz.	16/08/1886
Trasllat: oficial primer D. Francisco de P. Montón de Lloret de Mar a Palafrugell.	-	157	-			Oficial primer D. Francisco de P. Montón.	01/02/1887
Trasllat: aspirant segon D. Fernando Julián de la Cruz d'Alcanyís a Lloret de Mar.	-	157	-			Aspirant segon D. Fernando Julián de la Cruz.	01/02/1887
Trasllat: aspirant segon D. Fernando Julián de la Cruz de Lloret de Mar a Sant Feliu de Guíxols.	-	260	-				16/05/1891
Trasllat: aspirant segon D. Ildefonso Salazar Heredia de Roses a Lloret de Mar.	-	260	-			Aspirant segon D. Ildefonso Salazar Heredia.	16/05/1891
Trasllat: aspirant segon D. Ildefonso Salazar Heredia de Lloret de Mar a Corcubián.	-	269	-				01/10/1891
Trasllat: aspirant segon D. Pedro Sáez Garcia de Corcubián a Lloret de Mar.	-	269	-			Aspirant segon D. Pedro Sáez Garcia.	01/10/1891
Trasllat: aspirant segon D. Pedro Sáez de Lloret de Mar a Tardienta.	-	-	24				28/08/1892
Trasllat: aspirant segon D. Luis Asensi Irurzun de Tardienta a Lloret de Mar.	-	-	24			Aspirant segon D. Luis Asensi.	27/08/1893
Trasllat: Luis Asensi Irurzun de Lloret de Mar a Xelva.	-				8		
Trasllat de Barcelona a Lloret Manuel Montenegro Antón.	-				9	Aspirant segon Administrador Correus i Telègrafs D. Manuel Montenegro Antón.	03/09/1893
Trasllat: aspirant segon D. Manuel Montenegro de Lloret a Arenys de Mar. ²⁰	-				32/ 86/ 90		12/02/1897
Defunció: aspirant segon D. Manuel Montenegro a Arenys de Mar.	52						10/12/1898

Els articles

Trasllat: aspirant segon D. Lorenzo Camarero Mascorra de la central a la Direcció General.	32						21/12/1896
Trasllat: aspirant primer D. Lorenzo Camarero Malcorra a Lloret de Mar.	45					Aspirant primer D. Lorenzo Camarero Malcorra.	30/09/1898
Trasllat: aspirant primer D. Lorenzo Camarero Malcorra, de Lloret de Mar a la central.	49						10/11/1898
Trasllat: aspirant segon D. Juan Beneyto Payà, de València a Lloret de Mar.						Aspirant segon D. Juan Beneyto Payà.	10/11/1898
Trasllat: D. Juan Beneyto Payà, de Lloret de Mar a Casas Ibáñez.	78						30/08/1899
Trasllat: aspirant segon D. Juan Bautista Labastida Torres, de Barcelona a Lloret de Mar.						Aspirant segon D. Juan Bautista Labastida Torres.	30/08/1899
Trasllat: aspirant segon D. Juan Bautista Labastida Torres, de Lloret de Mar a Arenys de Mar.	120						30/10/1900
Trasllat: aspirant tercer D. Ramón Bolao Nebreda, de Barcelona a Lloret de Mar.							30/10/1900
Trasllat: aspirant tercer D. Ramon Bolao Nebreda, de Lloret de Mar a Barcelona.	136					Aspirant tercer D. Ramon Bolao Nebreda.	10/04/1901
Trasllat: oficial segon D. Gabriel Buigues Cabrera, de Barcelona a Lloret de Mar.							10/04/1901
Trasllat: oficial quart D. Gabriel Buigues Cabrera, de Lloret de Mar a Cervera.	256						10/08/1904
Trasllat: auxiliar tercer D. Juan Bautista Gómez Serrano, de Cervera a Lloret de Mar.						Auxiliar tercer D. Juan Bautista Gómez Serrano.	10/08/1904
Trasllat: auxiliar tercer D. Juan Bautista Gómez Serrano, de Lloret de Mar a Manresa.	279						05/04/1905
Trasllat: aspirant tercer D. Blas Pallarès Vinardell, de Berga a Lloret de Mar						Aspirant tercer D. Blas Pallarès Vinardell.	05/04/1905
Trasllat: aspirant tercer D. Blas Pallarès Vinardell de Lloret Mar a Granollers.	313						10/03/1906
Trasllat: oficial cinquè D. Federico Maspons Amat, de Barcelona a Lloret de Mar.	314					Oficial cinquè D. Federico Maspons Amat.	20/03/1906
Trasllat: oficial quart D. Federico Maspons Amat, de Lloret de Mar a Barcelona.	418						Febrer 1909
Trasllat: oficial quart D. Cristóbal Bolufer Salvador, de Barcelona a Lloret de Mar.	418						10/02/1909
Ascens: d'oficial quart a oficial cinquè de D. Cristóbal Bolufer Salvador a Lloret de Mar.	485					Oficial cinquè D. Cristóbal Bolufer Salvador.	20/12/1910
Defunció de l'oficial cinquè D. Cristóbal Bolufer Salvador a Lloret de Mar.	513						Octubre 1911

Els articles

Trasllat: oficial cinquè D. Bartolomé Mercadal Seguí, de Lloret de Mar a Juneda.	581						20/08/1913
Trasllat: oficial cinquè D. Vicente Roselló Sendra, de Juneda a Lloret de Mar.						Oficial cinquè D. Vicente Roselló Sendra.	20/08/1913
Trasllat: oficial cinquè D. Vicente Roselló Sendra, de Lloret de Mar a Lluçmajor.	591						01/12/1913
Trasllat: oficial quart D. Rafael Martínez Thomàs, de Barcelona a Lloret de Mar.						Oficial quart D. Rafael Martínez Thomàs	01/12/1913
Trasllat: oficial quart D. Rafael Martínez Thomàs, de Lloret de Mar a Barcelona.	598						
Trasllat: oficial quart D. Ramon Sánchez Ralla, de Barcelona a Lloret de Mar.						Oficial quart D. Ramon Sánchez Ralla	10/02/1914
De Lloret de Mar a Panticosa.	-						
Trasllat de Panticosa a Baños-	613						Juliol 1914
Trasllat: oficial tercer D. Francisco González Baidal, de Barcelona a Lloret de Mar.	692						20/09/1916
Trasllat: oficial tercer D. Francisco González Baidal, de Lloret de Mar a Eivissa.						Oficial tercer D. Francisco González Baidal	20/11/1916
Trasllat: oficial quart D. José Soriano Morell, d'Eivissa a Lloret de Mar.	702						Oficial quart D. José Soriano Morell
Trasllat: oficial tercer D. José Soriano Morell, de Lloret de Mar a Barcelona.						01/01/1917	
Trasllat: auxiliar de tercera D. Josefa Gálvez Navarro, de Barcelona a Lloret de Mar.						Auxiliar de tercera D. Josefa Gálvez Navarro	01/01/1917

Casa consistorial de Lloret de Mar, on hi havia situada l'estació telegràfica.
 Procedència: SAMLM - Fons Ramon Rovira Fàbregas.
 Data: 1914. Autoria: Ramon Rovira Fàbregas. CID: 699.112.200_323.038.012.

Memòries d'una destinació turística: l'Hostal San Jaime a Lloret de Mar (1953-1973)

Anna Soliguer i Guix
Doctora en Turisme

Aquest article posa un fort èmfasi en la comprensió dels inicis del turisme a Lloret de Mar, amb l'objectiu de proporcionar una visió més clara d'un període que, en molts casos, ha estat escassament documentat i, fins i tot, relegat al fons del discurs general de la Costa Brava. La manca de documentació exhaustiva ha provocat la pèrdua d'una part important de la seva essència en el context turístic.

Lloret de Mar, com a destinació turística, va viure una evolució fascinant des dels seus principis fins a convertir-se en el que és avui. Tot i que les seves primeres etapes no estan tan ben documentades com altres aspectes de la seva història, és crucial entendre com va sorgir i va evolucionar el turisme en aquesta localitat costanera. Explorar les arrels del turisme

En Gabi i la Maria a la porta de la casa de la Matilde, reconvertida en Hostal San Jaime.

Procedència: Jaume Soliguer. Data: 1950 ca.

Menjador per als turistes. També es servien menjars en el pati interior de la casa.

Procedència: Jaume Soliguer. Data: 1950 ca.

a Lloret de Mar no només ens permet comprendre millor el seu present, sinó també valorar la seva rica història i la contribució que ha fet al desenvolupament turístic de la Costa Brava.

Els primers temps del turisme, reconegut i abraçat com a tal per la població durant els anys cinquanta del segle XX, es distingien per una interacció dinàmica entre els residents locals i els primers visitants, la qual va contribuir a definir l'ambient turístic de la localitat. A partir de l'anàlisi d'algunes fonts documentals fotogràfiques de la família Soliguer i d'unes pinzellades dels records d'en Jaume Soliguer, l'autora reviu alguns dels episodis de la seva infantesa a l'Hostal San Jaime que reflecteixen part dels canvis socials i culturals associats a aquest fenomen.

L'Hostal San Jaime

A principis dels anys cinquanta, la Matilde i la Maria Cabruja Romaguera, seguint la dinàmica d'altres famílies que tenien el marit treballant fora de casa, varen prendre la decisió d'allotjar gent de fora que volien passar uns dies a Lloret de Mar. Amb aquestes consideracions, varen habilitar el pis superior de la residència de la Matilde per a poder llogar habitacions.

Un cop va quedar registrat el nom de l'hostal, van col·locar un rètol al carrer. Els clients entraven a la casa situada al carrer del Carmen número 22 i es desplaçaven a les habitacions programades per a la seva estada. Les germanes van habilitar una zona amb taules i cadires on servien els esmorzars, dinars i sopars inclosos a la pensió completa. La zona dedicada als turistes era al mig de la casa, compartint vida amb la família, que tenia les habitacions i el menjador al costat.

L'any 1953 la Matilde ja s'havia establert com a propietària del primer Hostal San Jaime, amb cinc habitacions dobles: quatre al pis superior i una a la planta baixa de la seva pròpia residència, heretada del seu pare i que posteriorment van habilitar.

Els seus clients provenien principalment de Barcelona, Terrassa, Sabadell i altres poblacions catalanes, juntament amb alguns estrangers que començaven a explorar el país. Entre els catalans es podien trobar parelles joves i grups d'amics. Els clients solien fer reserves a través de cartes o simplement es presentaven per veure si hi havia disponibilitat. L'hostal ofería un servei de pensió completa, amb begudes incloses. Els àpats consistien en plats de la cuina tradicional catalana, incloent-hi un arròs de carn i verdures. Deixaren d'oferir gambes perquè en aquell moment no gaudien d'una acceptació generalitzada en l'àmbit

D'esquerra a dreta: una turista alemanya; Gabriel Gil Valdrés; Maria Cabruja i Romaguera; Pere Màrtir Soliguer Badia; turista alemanya; Mercè Romaguera Viñolas; Matilde Cabruja Romaguera.
Procedència: Jaume Soliguer. Data: 1955 ca.

gastronòmic i alguns clients mostraven aversió a consumir crustacis. La Maria dirigia i ajudava a una cuinera i la Matilde servia les taules. Pel que fa la neteja de les cambres, aquesta responsabilitat requeia en una o dues noies externes. A més, els fills, Jaume i Joan, portaven la roba per rentar-la a les sènies de Can Torres i Can Tieso, llocs freqüentats pels veïns per fer la bugada. Els masovers de les sènies coordinaven els serveis de neteja de roba.

Fem una menció a part per a la Mercè Romaguera i Viñolas, mare de la Matilde i de la Maria. Era originària de Maçanet de la Selva i va viure fins els anys seixanta, deixant un llegat de bondat i fortalesa a les seves filles. Durant aquest temps la seva residència habitual era l'hostal i alternava estades a casa de cadascuna de les seves estimades filles, Matilde i Maria.

La dinàmica familiar d'immersió en la vida de l'hostal es va allargar uns tres anys, fins que el matrimoni Soliguer va prendre la decisió d'expandir el negoci i transformar la casa de Quimeta Badia Puighermanal, vídua Soliguer i mare d'en Pere Màrtir, de can Martri, en un nou i més gran Hostal San Jaime. D'aquesta manera, el primer hostal va passar a formar part com annex del nou hostal situat al mateix carrer, al número 12, just davant de la font de Sant Josep. La seva ubicació es trobava a prop de l'església i de la platja, en un punt central i atractiu per als visitants.

L'Hostal San Jaime al c/ del Carme, 12

L'any 1955 ja funcionava l'Hostal San Jaime. La temporada turística començava amb la Setmana Santa i s'estenia fins a finals d'octubre, coincidint amb la celebració a Alemanya de la Festa de la Patata (Oktober Fest) o fins als primers dies de novembre, que coincidien amb la festa de Tots Sants. Per a

facilitar l'arribada dels clients a l'Hostal San Jaime, s'organitzava un servei de recollida al passeig marítim, específicament al bar Garbí, situat a la vora del punt d'arribada d'autocars on també anaven altres hostals a recollir clients. En Gabi i en Jaume es feien càrrec de rebre els clients i de dur-los fins a l'establiment. Al cap d'un parell d'hores els conductors dels autocars es presentaven per coordinar els detalls del pagament amb la Matilde i la Maria, encarregades de la gestió administrativa de l'estada dels hostes.

Matilde Cabruja Romaguera atenent els seus clients a la terrassa de l'Hostal San Jaime.

Procedència: Jaume Soliguer. Data: 1955 ca.

En aquella època, les comunicacions ràpides eren difícils i els telèfons eren fixes. A més, les trucades passaven per una centraleta. Costava de comunicar-se, fins i tot amb viles properes com Blanes. Les reserves es feien amb molts mesos d'antelació i les habitacions es disposaven amb un, dos i fins a tres llits (les anomenades habitacions individuals, dobles i triples). En alguns dels hostals les cambres no disposaven de bany privat i els clients de dues o tres habitacions havien de compartir les mateixes instal·lacions sanitàries. Els pagaments es realitzaven en efectiu en el moment de l'arribada, proporcionant als propietaris dels hostals una estabilitat financera essencial per a la gestió del negoci en un moment de creixement turístic ràpid.

Considerant la situació, l'hostal, amb 32 cambres, es veia desbordat per la demanda de reserves, ja que els nous clients que arribaven mostraven interès per tornar l'any següent. Davant d'aquesta manca de capacitat i de l'impossibilitat de proporcionar disponibilitat, els hostals més petits tenien per costum llogar habitacions a les cases dels veïns; aquests, afortunadament, es mostraven receptius a aquesta pràctica. Les extensions de les habitacions fora de l'hostal eren anomenades annexes, i el San Jaime comptava amb unes vint cambres en aquests annexes, a part de l'edifici principal. Els clients allotjats a les cases dels veïns venien a fer tots els àpats a l'hostal, que es servien al menjador, a la terrassa i al pati interior, evitant així la necessitat de fer torns per menjar.

Turistes allotjades a l'Hostal San Jaime, a la porta de l'hostal amb en Gabi.

Procedència: Jaume Soliguer. Data: 1955-1956.

Part del personal de l'Hostal San Jaime provenia de l'Aragó, específicament de Tauste i Gallur. En comptades ocasions venien d'altres regions espanyoles. Cada any venien les mateixes noies a fer la temporada. Aquesta repetició només es veia alterada en el cas que alguna noia canviés d'estat civil o trobés feina al seu territori d'origen. El personal exercia diverses funcions, de la neteja d'habitacions fins al servei de taules i cuina, formant part d'una estructura laboral coneguda com a "plusvàlua funcional", on cada treballador era versàtil en diverses tasques. En aquells anys, els hostals i hotels tenien cambres per a que les noies residissin a les empreses on treballaven. Al San Jaime, les noies vivien a unes habitacions al terrat.

El moviment turístic promovia l'ampliació i millora de les instal·lacions. En aquest sentit, un dels reptes més crítics que van encarar va ser el desenvolupament de l'infraestructura sanitària. En concret, l'abastament d'aigua. Tot i la presència d'aigua subterrània, els pous existents no eren suficients per a cobrir les necessitats en constant augment. En aquest context es va idear una solució pràctica a càrrec d'en Clapés, que consistia en portar dues cisternes d'aigua diàriament per abastir a diferents hostals. Aquest procés implicava transportar l'aigua fins als dipòsits dels hotels més petits mitjançant tubs que travessaven part de les instal·lacions hostaleres i amb el motor bàsic es pujava l'aigua a dalt dels dipòsits assegurant que els hostes disposessin d'aigua per a la dutxa, les banyeres i altres necessitats. Mentrestant, l'ajuntament va promoure l'arribada de prou aigua potable provinent del riu Tordera per a poder abastir als hotels i particulars.

Un altre dels desafiaments temporals que van afrontar estava relacionat amb les begudes. Davant la limitació de capacitat de les neveres i la impossibilitat d'ampliar-les en plena temporada, es van veure obligats a buscar solucions creatives. Com altres hostals amb el mateix problema, van optar per anar en bicicleta o carretó a buscar gel a la fàbrica propera, situada al costat del que posteriorment seria la plaça de braus. Adquirien una barra de gel que cobrien amb un sac, lligat a la bicicleta, per evitar-ne la fusió durant el trajecte cap a casa. Un cop

arribaven, el gel s'instal·lava ràpidament en un tinar, mentre que les ampolles es refrigeraven amb trossos de gel. Afortunadament, l'empresa Gómez va ampliar les neveres a molts hostals, eliminant la necessitat d'aquest laboriós procés i, a l'any següent, el problema ja estava resolt.

Prop dels anys 1955-56 va sorgir la *Lavandería Sol*, una empresa especialitzada en la recollida de roba dels hostals mitjançant una furgoneta. Aquesta empresa s'encarregava de rentar, planxar i lliurar la roba als diferents establiments d'allotjament i oferia el seus serveis a l'hostal.

Als anys seixanta la família propietària de l'hostal va decidir adquirir dues màquines, una per rentar roba i una altra per planxar, que van instal·lar a dues habitacions del terrat, a la part superior de l'hostal.

El carrer del Carme va romandre sense asfaltar fins a l'any 1962.

A l'esquerre de la foto hi veiem la font de Sant Josep.

Procedència: Jaume Soliguer. Data: 1955 ca.

Durant les hores nocturnes, l'hostal era custodiat per un *sereno*, assegurant-se que no sorgissin contratemps. En realitat, això rarament era necessari, ja que els hostes solien comportar-se de manera cívica i la seguretat a l'interior de l'establiment era genuïna, no una simple representació per part de l'empresa. En alguns establiments els homes de la família feien de *serenos* però no va ser el cas del San Jaime. Gairebé mai no es presentaven problemes, llevat de comptades vegades. De tant en tant algun hoste mostrava una falta de respecte pel seu entorn. De fet, es van registrar dues incidències d'aquest tipus, en les quals uns hostes llençaven aigua pel balcó als vianants que passejaven pel carrer del Carme. La decisió empresarial va ser clara: expulsar-los de l'hostal. En aquest sentit, van contactar amb la guia de la seva agència de viatges, qui els va trobar allotjament en un altre hotel. La família propietària de l'hostal es mostrava molt conscient de la seva responsabilitat empresarial envers la seguretat i el benestar de la clientela. Prenien decisions de manera responsable i mantenien un control i una vigilància constants per garantir el bon funcionament de l'establiment. Encara que en aquella època l'oci nocturn podia generar alguns problemes, aquestes qüestions no són comparables amb els problemes actuals. Malgrat la manca de recursos policials

adequats, ja que el municipi només comptava amb dos *serenos* per patrullar els carrers durant la nit, juntament amb la Policia Local i la *Guardia Civil*, la sensació d'inseguretat no arribava als nivells que es viuen en el context globalitzat actual perquè tenien la situació controlada.

Als baixos de l'hostal hi havia dues cambres que donaven al carrer i al darrera estava ubicat el magatzem dels serveis de l'hostal. Uns anys després varen transformar aquesta zona en dos locals comercials que llogaven a una agència de viatges i a uns joiers. En una etapa de canvis, quan anys més tard varen llogar l'hostal, transformaren la botiga i el magatzem, en un bar per a turistes, el *Mariners*.

Emprenedoria hostalera i matriarcat catòlic

Durant el nacionalcatolicisme, algunes dones es sentien més properes a l'avenç del laïcisme. Part dels discursos posteriors s'han construït a partir de narracions que retraten les dones com a víctimes de l'explotació del sistema i de la família. Aquesta situació no va ser la viscuda per les germanes Matilde

En Gabi amb uns clients a la barra.
Procedència: Jaume Soliguer. Data: 1965 ca.

i Maria. En aquest apartat voldria destacar una sèrie de factors que han estat invisibilitzats pels interessos ideològics en tractar-se d'aspectes religiosos.

Les dones catòliques estaven inspirades per una mena de feminisme catòlic que portava associada una perspectiva de les relacions entre dones i homes centrada en la cooperació i la col·laboració per a la consecució d'objectius compartits en un entorn de creixement. En aquesta visió, les diferències de gènere no competien, sinó que sumaven, atès que es valoraven per la seva complementarietat. La situació descrita era possible deguda a la centralitat de l'estructura familiar, fonamentada en una entitat viva i indissoluble. Aquest marc facilitava a la dona assolir el lideratge empresarial.

Durant els anys cinquanta a Lloret de Mar, en ple franquisme, el lideratge empresarial es caracteritzava per la participació destacada de les dones en la gestió i direcció d'establiments hostalers i altres negocis locals de mida petita. Aquesta situació no es reproduïa als hotels més grans perquè superaven l'estructura familiar. Malgrat el mite que envoltava la suposada manca de llibertats polítiques i d'igualtat de gènere durant aquelles dècades, la realitat era que moltes dones casades, amb una profunda creença catòlica, actuaven com a matriarques i líders, treballant de manera col·laborativa amb les seves famílies per tirar endavant els negocis familiars. L'emprenedoria esdevingué per a elles una via per contribuir econòmicament al sosteniment de les seves llars. En aquell context de relativa democràcia liberal, caracteritzat per un escàs intervencionisme estatal en les llibertats individuals, les famílies tenien la capacitat d'estalviar i reinvertir els excedents econòmics per ampliar el seu patrimoni, sovint basat en un corol·lari de rosaris que contribuïen a solidificar el teixit patrimonial turístic local.

Un nombre significatiu de dones es van implicar en la gestió d'hotels, hostals, restaurants i altres establiments relacionats amb el sector turístic durant el desenvolupament d'aquella època. Aquestes dones empresàries de petites i mitjanes empreses, no només es dedicaven a la gestió econòmica dels seus negocis, sinó que també exercien un paper clau en la promoció turística de la localitat, la gestió del personal i la interacció amb la clientela. La família Soliguer, amb Matilde al capdavant, no va ser una excepció.

Tot i que la participació de les dones en el món empresarial durant el franquisme no es concebia explícitament des d'una perspectiva feminista moderna,

va representar una forma de resistència i empoderament en un entorn social i polític, que en alguns casos, era marcadament patriarcal i tradicional. A més dels aspectes religiosos, el que contribuïa l'empoderament femení fou el dret civil català que permetia la llibertat de gestió econòmica a la dona, a diferència del que succeïa a altres territoris espanyols.

A més, les dones emprenedores de Lloret, de tradició empresarial catalana, intentaven frenar la desinhibició sexual present en els negocis turístics, la qual atacava directament els valors morals del cristianisme i redefinia el territori i la societat segons els models de les anomenades "societats avançades i modernes" que representaven l'establiment del laïcisme, posteriorment aprofitada pels interessos ideològics per intervenir en la llibertat de les persones des de l'estat democràtic.

Gestió turística transcendent a l'Hostal San Jaime

La família Soliguer, encapçalada per Matilde i la seva germana Maria, provinents de la família Cabruja Romaguera, i emparentades amb els Soliguer pel matrimoni de la Matilde amb Pere Màrtir, constituïa l'epicentre de la vida familiar durant els anys de creixement turístic. Inspirades per l'esperit de l'època que impregnava les famílies catòliques, aquestes dones encarnaven la motivació transcendent, la qual, dins del context del catolicisme, es manifestava en la recerca de connexió amb allò diví i un ferm compromís amb els valors i ensenyaments de la fe. Mogudes per un profund amor cap a Déu i el pròxim, vivien una existència on la pregària i l'agraïment constituïen un pilar fonamental.

La gestió de l'Hostal San Jaime durant els anys cinquanta reflectia aquesta motivació a través del seu compromís amb el servei, la comunitat i el bé comú. Ideals que es veien reforçats per la doctrina social de l'Església Catòlica, especialment delineada a les encíclics "Rerum Novarum"¹ (1891) i "Quadragesimo Anno"² (1931), les quals advocaven per la justícia social i la solidaritat.

Matilde i Maria estaven impregnades d'aquesta doctrina, entenent el seu negoci com un espai per posar en pràctica aquests principis, promoure la dignitat humana i la col·laboració entre els diferents estrats socials. Inspirada per la seva fe, la part femenina de la família no només buscava l'èxit comercial, sinó també

¹ RERUM NOVARUM, Lleó XIII: https://www.vatican.va/content/leo-xiii/es/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_15051891_rerum-novarum.html

² QUADRAGESIMO ANNO, Pius XI: https://www.vatican.va/content/pius-xi/es/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_19310515_quadragesimo-anno.html

el benestar dels qui s'allotjaven al seu establiment i dels qui residien al barri. Aquesta preocupació es manifestava en una atenció personalitzada cap als hostes i la creació d'un ambient acollidor i familiar a l'hostal. A més, la motivació transcendent impulsava la família a tractar el seu personal amb dignitat i respecte, promovent condicions laborals justes dins del marc de les directrius de la Pastoral Obrera de l'Església³ i fomentant un sentiment de comunitat dins l'equip.

Matilde i Maria contribuïen al desenvolupament sostenible i al reforçament dels llaços socials. El compromís de la propietària constituïa una forma de capital social, on la construcció de relacions personals basades en la confiança i el sentiment de comunitat contribuïa a l'èxit a llarg termini del negoci que revela la manera com les creences religioses i les pràctiques culturals s'entrellacen per donar forma a les interaccions socials i econòmiques. En un context on el catolicisme exercia una influència significativa en la vida quotidiana, Matilde es veia influenciada per les normes i valors religiosos que marcaven el seu enfocament empresarial i les seves relacions amb els altres. Aquesta dinàmica reflecteix la complexitat de part de la vida quotidiana i la identitat a la societat de Lloret de Mar durant aquell període històric, on la religió i la cultura es relacionaven per donar forma a les pràctiques socials i econòmiques de la comunitat.

La promoció turística a través de fulletons

Amb la recent inauguració de l'hostal, la publicitat es feia inicialment amb targetes i, més tard, amb fulletons informatius que incloïen fotografies en color, enquadrades en el context del territori.

La promoció dels negocis turístics es feia principalment mitjançant fulletons publicitaris. Durant els

Fulletó promocional de l'Hostal San Jaime, amb imatges del bar que donava a dues terrasses. La primera estava situada sobre el carrer del Carme, mentre que la segona, coneguda com a "pati interior", donava al carrer posterior, el carrer de la Costa de la Fàbrica. A baix podem veure el menjador i les habitacions
 Procedència: Jaume Soliguer. Data: 1965 ca.

anys d'activitat de l'Hostal San Jaime es van editar diversos fulletons informatius. Un d'ells és el que apareix a la pàgina anterior. A la part de davant hi havia la portada amb una imatge de la façana de l'hostal. Al mig, una secció central amb fotografies del menjador, el passeig marítim i una cambra amb balcó. A la part final, es mostraven dues imatges de la terrassa i el pati interior, tot connectat amb el bar de l'establiment. Acompanyant aquesta representació visual, es presentava un petit text redactat en diversos idiomes, juntament amb l'adreça de l'hostal. En aquell moment, encara no hi havia internet ni xarxes socials i la publicitat es basava principalment en formats impresos en paper. Els clients els sol·licitaven per poder recomanar l'hostal als seus familiars i amistats.

La terrassa i el pati interior estaven sempre plens de plantes, flors i una parra centenària, que gràcies a la destresa dels diferents membres de la família, semblava que hagués estat meticulosament disposat per un paisatgista. Diàriament, a les sis del matí es tenia cura del jardí, de les plantes i del mobiliari. Els turistes en arribar a l'hostal quedaven gratament sorpresos en trobar-se immersos en una atmosfera tan acollidora.

Fidelització del client

Les interaccions entre la família propietària de l'hostal i els clients es distingien per la solidaritat emocional, remissiu del que Durkheim⁴ va observar en el seu

estudi sobre comunitats religioses, on les situacions de solidaritat emocional es reproduïen en llocs on es compartien valors i creences. Aquesta atmosfera caracteritzava aquell període en què els clients eren percebuts, com deien alguns d'ells, com "amics per sempre", tal com deia la cançó.

La crònica vital de l'Hostal San Jaime s'estén des de la seva obertura l'any 1955 fins a les primeres albaides dels anys setanta. Amb el pas del temps, la família va anar creixent i dispersant-se. Els primers en marxar de l'hostal van ser la germana de la Matilde, Maria, que, als seus 102 anys, fins fa ben poc encara recordava aquells temps i que recentment ens va deixar, i el seu marit, en Gabi, un militar jubilat de l'Acadèmia Militar de Saragossa qui, poc després de deixar l'hostal, va ser promogut a cap de la policia local de Lloret de Mar.

En Pere Màrtir es va veure limitat per la seva edat i una malaltia que va aparèixer als pocs mesos de jubilar-se cap a l'any 1972. Mentrestant, els fills de la família s'havien establert en altres àmbits professionals fora de l'hostal: en Jaume com a director de banc i en Joan com a traumatòleg a Girona.

La responsabilitat de mantenir en funcionament l'establiment va recaure exclusivament sobre la Matilde. Motivat per la malaltia d'en Pere Màrtir, la família va decidir posar punt final a aquesta etapa, llogant el San Jaime fins a la seva posterior venda. D'aquesta manera es tanca un capítol important en la història de l'Hostal San Jaime i de la hostaleria lloretenca.

En Gabi i la Matilde a l'entrada de la terrassa de l'hostal amb clients de tota la vida.
Procedència: Jaume Soliguer. Data: 1965 ca.

³ LABOREM EXERCENS, Joan Pau II: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_14091981_laborem-exercens.html; HOAC, Pastoral Obrera: <https://www.hoac.es/quienes-somos/pastoral-obrera/>

⁴ DURKHEIM, Émile. *The Elementary Forms of Religious Life*. The Free Press. Nova York. [1915] 1995.

El *tiu* mossèn Joan

Salvador Casas i Busquets

És curiós que a la nostra família, nebots i nebots-nets Crous, hàgim esmentat sempre els noms dels avantpassats amb la paraula “oncle”: l'oncle Romà, l'oncle Jaume, l'oncle Quim i l'oncle Xicu, amb l'excepció del capellà de Lloret de Mar, que en aquest cas l'anomenàvem així: el *tiu* mossèn Joan, prenent potser una categoria (eclesiàstica?) notòriament superior als altres.

No tots els nebots-nets l'hem conegut. Per edat, jo, que vaig néixer el 1953 (ell va morir el 1958) sí que ho havia fet. El *tiu* mossèn Joan havia nascut l'any 1887 a la masia de la Cendrosa, a Sant Miquel de Cladells, casa pairal de la família Crous i Costa, per tant quan vaig néixer ell ja tenia 66 anys.

El *tiu* mossèn Joan, de jove.
Procedència: Família Crous Costa.

La masia de la Cendrosa, a Sant Miquel de Cladells, casa pairal de la família Crous Costa, i on va néixer mossèn Joan Crous.
Procedència: Família Crous Costa.

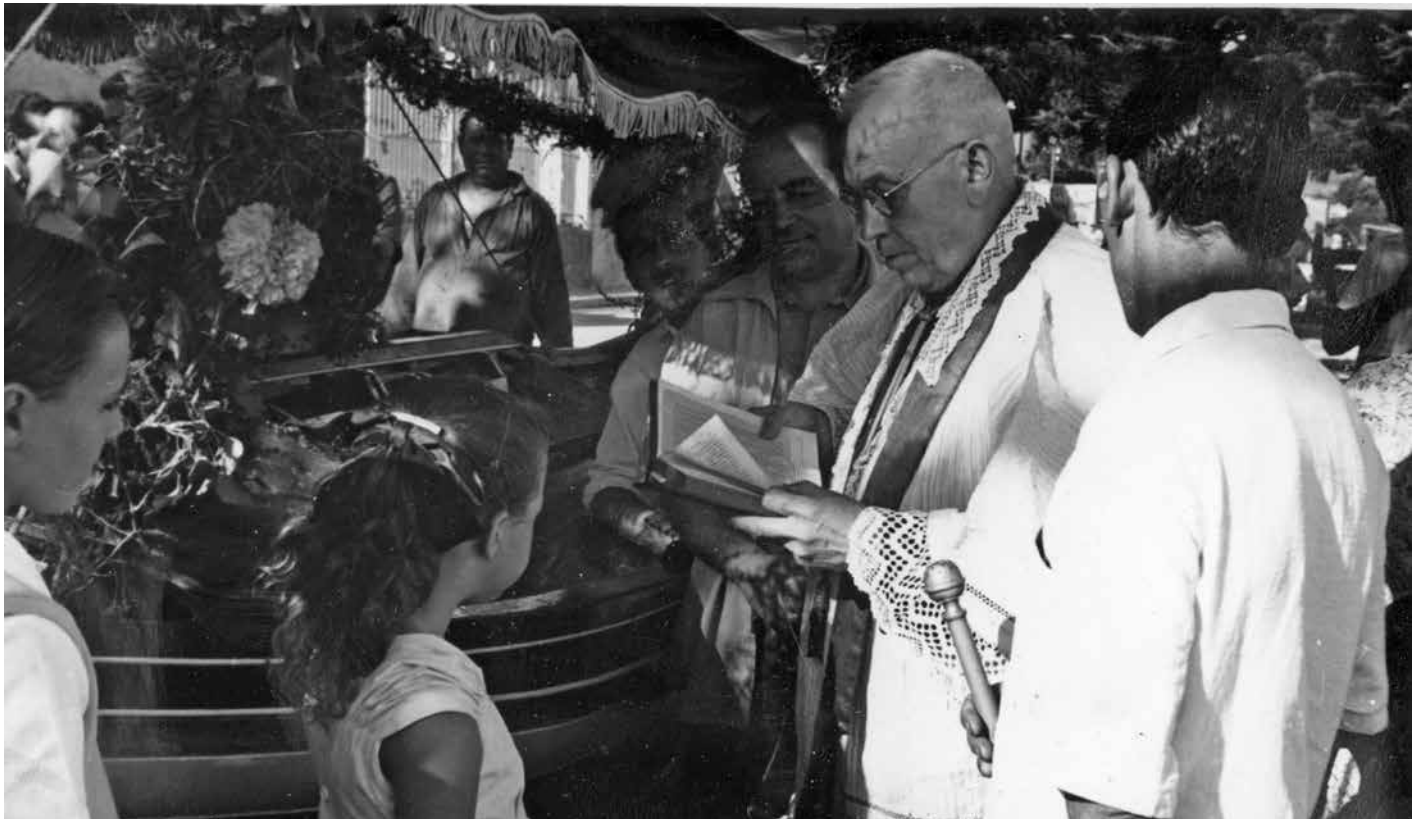
Tinc records esbiaixats de la seva casa del carrer de l'Hospital de Lloret de Mar, de les estades allà alguns estius, de la celebració d'un seu aniversari a Santa Cristina, de les vingudes a casa a Santa Coloma de Farners, al carrer de la Verge Maria, a visitar la seva germana i àvia nostra, la Maria, i del rebombori que va causar la seva mort a la família. El *tiu* mossèn Joan era sempre l'actor principal de tots els actes religiosos de la família. Em va batejar a mi, i segur que a tots els nebots-nets nascuts fins a la seva mort. També havia casat absolutament tota la parentela: la Loreto i en Pepito, la Margarita i en Manel, la Lola i en Venanci, la Maria i en Xaló, la Conxita i en Jaume...

Fèiem una estada d'uns quants dies a l'estiu, no crec que fos més d'una setmana, a casa seva, a Lloret, com també ho havien fet als anys quaranta les nebodes, sobretot les de gènere femení, que anaven una temporada a prendre saludables banys a la platja. Aleshores el seu vestuari era convenientment controlat i, si era el cas, censurat pel *tiu* mossèn Joan, no fos cas que representés motiu d'escàndol per a la gent de Lloret.

L'anada a Lloret era tota una epopeia, encara la tinc gravada al cap. Per fer el trajecte, que ara amb cotxe amb prou feines suposa mitja hora, llavors hi invertíem una bona part del dia. Sortíem de casa amb les maletes i les bosses, agafàvem l'òmnibus de la Hispano-Farnense fins a l'estació de Sils, on esperàvem

l'arribada del tren. Tot eren nervis. El vèiem venir de lluny, traient un intens fum negre. El cap d'estació tocava la campana. Ens enfilàvem (realment un s'hi havia d'enfilar) als estreps enmig d'una sessió de vapors i bleixos de la màquina. Sentíem el xiulet del cap d'estació donant la sortida. A la següent parada, l'*Empalme*, ara anomenada Maçanet-Maçanes, havíem de baixar per canviar de tren. Fèiem una llarga espera per agafar la línia de la costa. Sovint havíem de prendre paciència. Anàvem a la cantina, on fèiem un sandvitx: un llonguet amb pernil, llonganissa o truita, i apa, cap a dalt d'un altre tren! Un cop al tren passàvem per Tordera i la darrera parada era Blanes, on havíem de baixar. Allà hi havia dues companyies d'autobusos, la Brillas, que anava a Blanes i la Pujol-Pujol que anava a Lloret. Disposaven d'uns vehicles tant tronats o més que els de la Hispano-Farnense.

La casa del *tiu* mossèn Joan, era de les clàssiques dels pobles de la costa. Avui dia encara n'observo moltes que m'hi fan pensar. Una portalada gran de fusta, oberta tot el dia, que donava a un petit rebedor envidriat on s'havia de trucar per entrar. Hi havia dos grans finestrals enreixats a cada banda de la porta principal. Un cop a dintre, a mà dreta, el despatx del *tiu*. Recordo que hi tenia una bola de vidre plena d'aigua que quan la posaves de cap per avall feia com si hi nevés; a mi m'agradava molt. Unes passes mes endavant, a mà dreta, hi havia l'escala que pujava al primer pis i a les golfes, que era un lloc especial ple de

Mossèn Joan Crous beneint una barca a Lloret.
Procedència: Família Crous Costa.

vestits estranys, penso que de teatre o per fer comèdia i pintures per guixar-nos la cara. A continuació de l'escala hi havia el menjador que donava a un jardí ple de plantes, en conservo un record de verdor. I al fons del menjador, crec que també donava al jardí, hi havia la cuina, en mans d'una bona cuinera, que em sembla que l'anomenaven "la Cardona". Els dinars de família que es feien allà, juntament amb mossèn Torrent, segons expressava el nostre pare, eren de gran qualitat. Recordo que al final de l'àpat treien un aparell rodó que funcionava a corda, tocava una cançó, i en acabar sortia una cigarreta de la part de dalt del giny.

Quan jo tenia quatre anys, a Santa Coloma, després d'una malaltia que em va deixar la cama enguixada, passava els dies a casa en una saleta, a la vora del carrer. A la casa del costat hi teníem Mosaics Planas, que subministraven material sobretot a la costa. Doncs sovint el *tiu* ens venia a veure i venia en un dels camions de Mosaics Planas que carregaven rajols per dur a Lloret. Em ve al cap veure'l baixar del camió i venir a dinar a casa. Solia ser els dijous, dia que l'àvia Maria encenia la cuina econòmica i, al forn, feia macarrons i pomes cuites, d'aquelles que deixaven mig centímetre de suc de poma ensucrat a la safata. És del meu record veure'l menjar un bon plat de macarrons.

Sí que tinc clar que hi va haver una celebració a Santa Cristina de Lloret. Devia ser un aniversari del *tiu* a la població, o potser unes bodes de plata com a capellà. Tota la nostra família hi va ser convidada. Es va llogar un òmnibus de la Hispano-Farnense. Era un vehicle acabat de carrossar (no se'n compraven de nous, aleshores), devia ser un Chevrolet vell, al qual se li havia posat un motor Barreiros i carrosseria de can Terrades de Riudarenes, i ja ens teniu a tots cap a la festa. En Quim Culubret i jo asseguts al davant, al costat del conductor, en Pepito Penjarella, disposats a gaudir de la commemoració. Em ve al cap que va ser el primer cop a la vida que vaig veure glaçons (llavors se'n deien *cubitos*) i que als nens ens van posar un petit gotet d'un beuratge dolcenc i amb fruita, que devia ser sangria (aleshores estava permès i fins i tot ben vist

donar una mica de vi i xampany a la mainada, perquè anessin agafant bons costums) que vàrem pensar que era una beguda deliciosa.

La defunció del *tiu* mossèn Joan, produïda l'any 1958, va ser el meu primer contacte amb la mort. Aquell dia la casa es va omplir de sobresalts: "el *tiu* ha mort dient missa", "assegut a la cadira les feligreses han cregut que s'havia adormit", "mira quina mort més bonica per a un capellà"...

Encara el podem contemplar, amb la seva cara rodona i somrient, en un munt de fotos que ens han quedat del seu record.

El *tiu* mossèn Joan, de gran.
Procedència: Família Crous Costa.

Mossèn Joan Crous i Costa

**Sant Miquel de Cladells,
1887 – Lloret de Mar, 1958**

Josep M. Casas i Busquets

Sóc un nebot-nét de mossèn Joan Crous, nét d'una seva germana, la Maria, amb qui va mantenir una vinculació estreta i fructífera per les aportacions que sens dubte va proporcionar al tarannà i els valors de la unitat familiar, tant de la família de la Maria, la meva àvia, com la de la família de la seva filla, la Loreto (la meva mare), com del conjunt dels altres germans Crous Costa, que van créixer tenint en compte les consideracions i el suport, la bonhomia i la bona manera de fer del senzill capellà i sagristà de Lloret de Mar.

Mossèn Joan Crous va néixer l'any 1887 a Sant Miquel de Cladells, a la masia de la Cendrosa. Era el gran de vuit germans, fill dels masovers d'un mas vinculat a la propietat de Can Riera, un dels propietaris destacats del municipi. En aquest context, tant en Joan com el seu germà Pere van cercar activitats alternatives al món de pagès i forestal, que eren els habituals en els quals la gent d'aquells encontorns es guanyava la vida aleshores. Primer en Joan, nascut el 1887, i després en Pere, nascut el 1894, van optar pels estudis eclesiàstics.

L'aprenentatge primerenc de lletra i números es vinculà a alguns mestres itinerants, habituals en aquella època en municipis rurals, que transitaven per diferents masies i que eren contractats pels mateixos pares dels minyons desatesos. També van rebre algun ensenyament escadusser en l'àmbit religiós i de catecisme, lligat amb les comunions i les confirmacions, per tant especialment de religió i doctrina impartides generalment pel rector de la parròquia de Sant Miquel.

A partir de començament del s. XX en Joan Crous entrà al Seminari de Girona. Amb posterioritat al seu ingrés al seminari, l'any 1906, també hi accedí el seu germà Pere, que coincidí amb ell durant uns anys. Donades les seves condicions excepcionals per a l'estudi i la seva religiositat, en Pere va continuar els seus estudis a Roma l'any 1912.

Seguint els seus estudis a Girona, Joan Crous va rebre les ordes menors l'any 1912 i el sotsdiaconat l'any 1913 i va ser ordenat sacerdot a Tarragona el 21 de juny de 1914 per trobar-se vacant la seu gironina. Va celebrar la seva primera missa el 28 de juny d'aquell mateix any a l'església parroquial de Sant Miquel de Cladells. De tota manera va ser un dia trist, car la família i ell mateix havien rebut la malaurada notícia de la mort del seu germà Pere a Roma, al Col·legi de Sant Josep, on va morir d'una malaltia a l'edat de 20 anys.

A continuació Joan Crous va ser nomenat primer coadjutor de Sant Sadurní de l'Heura (15 de novembre

de 1914), però el primer de maig de 1915 fou nomenat sagristà-beneficiat de Lloret de Mar i també coadjutor i membre de la Germandat de Sufragis de la mateixa parròquia. A Lloret hi va exercir aquests càrrecs i va romandre fins al final de la seva vida, només amb el petit parèntesi en el qual va restar empresonat, durant la Guerra Civil, a la presó de Girona (fins el 1937). Just després de sortir de la presó es traslladà a casa de la seva germana Maria, a Santa Coloma de Farners, fins al final del conflicte bèl·lic.

La seva activitat parroquial a Lloret fou descrita en l'article sobre mossèn Joan de Manuel Boadas i Nualart, el qual hi explicà que les seves tasques consistien en la disposició dels ornaments litúrgics per a la celebració, el toc de campana de les misses parroquials, passar la safata per recaptar els donatius dels assistents de les misses i atendre els feligresos en el seu despatx rectoral. Batejava barques, habitatges i atenia les celebracions de casaments.*

Mossèn Joan Crous visqué amb mossèn Pere Torrent, amb gran companyonia entre tots dos, al carrer Hospital, 12, de Lloret, fins a la mort del primer l'any 1958. Tots dos compartiren la seva etapa de Seminari i bona part de la seva activitat parroquial a Lloret de Mar. Mossèn Joan Crous també va conviure amb la majordoma, Maria Codina, de can Tista de Santa Coloma de Farners, que va morir uns anys després, però que va tenir cura intensa i continuada dels dos mossens.

* BOADAS i NUALART, Manuel. *Mossèn Joan Crous*. SAMLM – Fons Manuel Boadas i Nualart. CID: 699.007.120_086.257.001.

Mossèn Joan Crous.

Procedència: Josep Casas i Busquets. Data: 1940 ca.